49ՐԴ ՏԱՐԻ Թիւ 1381 Կ. ՊՈԼԻՍ ՀԻՆԳՇԱԲԹԻ ԴԵԿՏ. 22/4 ԳՈՒՆՎԱՐ 1905 8 ԶԻԼԳԱՏԷ 1323 – 22 ՔԵԱՆՈՒՆԸՐ ԷՎՎԷԼ 1321

Journal Arménien
MANZOUME-I-EFKIAR
Grand' Rue de la S-Porte,
CONSTANTINOPLE

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՊՈՂՍԱՆԵԱՆ Ֆ. ԳԱՍՊԱՐԵԱՆ
ԱՌԱՆՑ ԿՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ ԱՄԷՆ ՏԵՍԱԿ ԳՐՈՒԹԻՒՆ

ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԻՒՆ
33, Գլաւոր Սիր մաւտէ, 33

Խմբագրութեան ուղղուած գրութիւններ եւ չեն տրուիր

Մանզումէի Եֆքեար

ՀԱՅԱԿԵՐԻՆ ԱՌԱՒՕՏԵԱՆ

ԱԶԳԱՅԻՆ, ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ԳՐԱԿԱՆ, ԳԻՏԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ

منظومهٔ افکار
ارمنیجه بوی وسیاسی قزیتدر
صاحب امتیازی : ارمانس قرم
ادارهسنك باب عالی جادهسنده نومرو ۳۸

ԲԱԺԱՆՈՐԴԱԳՐՈՒԹԻՒՆ

	Տարեկան	Վեցամեայ
Պոլսոյ համար	80 ղրշ.	50 ղրշ.
Գաւառներու համար	108 »	60 »
Արտասահմանի համար	25 ֆր.	18 »

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԵԱՆ ԳԱՆՈՒՄՆԵՐ
Մէկ անգամի համար, տողը 5 ղրուշ
Մէկ անգամէ աւելի ծանուցման համար
մանաւոր պայմաններ

10 ՓԱՐԱ — ԳԱՏԿԵՐԱԶԱՐԴ "ՄԱՆԶՈՒՄԷ„ ԿԸ ՀՐԱՏԱՐԱԿՈՒԻ ԱՄԷՆ ՕՐ ԱՐՇԱԼՈՅՍԻՆ — 10 ՓԱՐԱ

ՄՈԼՈՒԹԵԱՆ ՄԸ ԴԷՄ

Մոլութիւնները, նկարագրի տկարութիւնները տարակոյս չկայ թէ՝ ամէն ժամանակ ու առ հասարակ ամէն տեղ ալ կան, ու կը ցուցադրեն իրենց սրոյ դէմքը. սակայն անոնց մէջ անոնք են առաւելապէս ամէնէն նկատելիները եւ ուշադրութեան առնելու արժանիները, որոնք իրենց տեսակին եւ զանազան ձեւերուն մէջէ՝ ամէնէն ա՛լ աւելի տարածուն եւ վարակիչ հանգամանք մը ունին հանրային ուղիղ կենցաղավարութեան տեսակէտէն դատելով, եւ ո՛յնքան աւերիչ ու ախտաւոր թափով մը կ'ազդեն համայնքի մը մասաւոր եւ բարոյական զարգացումին վրայ, միւսնոյն առեն ալ շեղեցնելով զայն իր ուղղութենէն։

Կոյր նախանձը, անգիտակցօրէն փոխադարձաբար ոնուցուած ա՛յս-համակիր արամադրութիւնը, մէկմէկու հացէին աննպաստ տարաձայնութիւններ դարձնելու ունակութիւնը՝ մոլութիւն մըն է իր տեսակին մէջ, որ ա՛յ նուազ արատաբեր ու այպանելի կրնայ ըլլալ ա՛ւ է համայնքի մը փոփոխած մասաւորական ձգտումներուն քով, եւ ինքնին ապատեղ եւ անմարթարական է ա՛յնքան՝ օրքան զարելը չէ երեւակայել նմանօրինակ պարագայի մը առթիւ։

Այսօր մեր մէջ չա՛ս աչքառու եւ միւսգամայն շատ ալ յատկանշական դասակարգ մը ունինք, որ շարունակ եւ ամէն օր ալ հաւատարապէս արամադիր է նմանօրինակ մոլութիւնները կրկնելու իր այլազան ու տարբեր ձեւերուն մէջ, որ շարունակաբար, քիչ մը խղճահարութիւն իսկ չընելով, լուտանքներ, շոր նախատինք տալիս-կամ խօսքեր կը յորինէ տասը տարի հոգ չէ թէ վայրահաչութենէ, տարին ու գնուած արարքէ մը տարբեր գոյն չունենայ իր ընթացքը։

Ամէն տեղ, ի՛նչ դասակարգի եւ ի՛նչ տարիքի ալ որ պատկանի, տարուց բացառութեան կրնայ ակնատեսը ըլլալ բարքի այս ախտը ցուցադրութիւններուն, որոնք ա՛յնքան շատ ու յանախադէպ դարձած են այսօր մեր մէջ, եւ տարբեր են ա՛յնպէս, որչափ նուազ երկիւղալի թերեւս ալքօհոլութիւնը եւ կամ ուրիշ ո՛ւ է դիւնդրութիւն։

Բայց ապացուցանելու համար թէ՝ ո՛ր տարիքն սոյզ, արդարացի կերևան ըլլալ այս տողերը մեզ համար, կ'արժէ որ քիչ մը օրինակներով խօսինք, բան մը՝ որ ինքնին շատ դիւրին ու զբօսացուցիչ ալ է։

Ասգամ մը, լաւ չեմ յիշեր թէ ո՛րչափ առաջ, բարեկամ մը ընկերակցութեամբ երբ ժամագրիր մը խանութին առջեւէն կ'անցնէրնք, ժամացոյցին նորոգութեան կարօտ ըլլալը աչքի առնու ունենալով, ներս մտանք յիշեալ արհեստաւորին խանութէն, որ Հայ մըն էր։ Վերջապէս կարգ մը ձեռակերպութիւններէ եաք՝ որոշ գինով մը սակարկեցինք իր հետ, և միեւնոյն առեն ալ աւելցուց բարեկամս իր կողմէ թէ պէտք էր հաստատ, ուշադրութեամբ չընել, առանց կեղծելու, հանկարտակ պարագային ուրիշի մը պիտի դիմէր, ծանօթ արհեստակցի մը, որ իր բարեկամներէն էր։

Եւ ահա՛ բերանը բացաւ մեր ժամագործը, իր մինչեւ նոյն ժամ ցուցուցած հանդարտ, հեզահամբոյր բնաւորութիւնը խոկոյն կրկնատ բարկաձայթ շարժուածքի մը փոխելով,

—Աղբա՛ր, որ-օր համար կ'ըսես կոր, ան ով է. սակաւին բանէ խապար չունի, իմ կէ՛սս չարժեր...

Զամ յիշեր հիմա թէ՝ ի՛նչ խօսեցանք իր այս քիչ մը ինքնագով ու զայրացնող յայտնութիւններէն վերջ, սակայն ի՛նչ որ գիտեմ ու կը յիշեմ այս առթիւ, սա՛ է թէ այլեւս չմնացինք իր խանութը և շուտով մը դուրս ելանք անկէ։

Ասիկա, բարքերու անկումն այս կարկառուն օրինակը, մէ՛կն է սակաւին իր բազմազան տեսակներուն մէջ. անդին կը մնան սակաւին ուրիշ շատ մը տարբեր ու յատկանշական օրինակներ ալ, որոնց իւրաքանչիւրին մի առ մի հոս մէջ բերումը ձանձրացուցիչ ըլլալէ աւելի՝ աւելորդ բան մը պիտի չըլլա՞ր արդեւ։

Եւ ինչ որ ալ ըլլայ, ամէն պարագայի մէջ ալ արդէն արհեստակցի նախանձը, մէկմէկու հացէին վարկաբեկ ածականներ յորինելու մոլութիւնը ա՛լ արմատացած, կատարեալ դիտաւորութեան մը ձեւը առած է այսօր մեզ համար, այնպէս որ դժուար ու քիչ մըն ալ անկարելի պիտի ըլլար գտնել ո՞ւ է մէկը, որ զերծ մնացած ըլլայ անոր ապականիչ ազդեցութենէն։

Մարդիկները նախանձա՞ն են վերջապէս, երաժիշտը երաժիշտին դէմ, փաստաբանը փաստաբանին դէմ, արհեստակիցը արհեստակիցին դէմ, Ատաւոծոյ պաշտօնեան Ատաւոծոյ պաշտօնեային դէմ, շարունակ մէկմէկ վարկաբեկ կ'ընեն, փոխադարձ արժանիքներ աքօղելու ջանքեր կը թափեն, անեղատ տարաձայնութիւններ, ոտներ կը յերիւրեն իրարու հանդէպ, առանց խղճահարութեան, ա՛յ իսկ ամօթի պզտիկ գաւառաւորում մը ունենալու գաղէ իրենց այտերուն վրայ. «Հա՛, ամրիկա՛, ձգէ՛ Ատաւոծդ սրբես, ա՛ն ով է...

Բայց ես չեմ կրնար ըմբռնել թէ ի՛նչ կ'ելլէ ասկէ։

Մէկմէկ վարկաբեկ ընենք, նախանձիք իրարու հանդէպ, ազէ՛կ, ընենք ասանք. բայց մրեւնոյն առեն ալ կը ապատէ՞ և կամ կը յուսա՞ր որ նիւթական ու բարոյական շահ մը, օգուտ մը ձեռք բերուի նոյն ատոր տարամարդութիւնները սնուցանելով ներքնապես. ընդհակառակը։

Եթէ երբեք կա՛յ բան մը, որ իրապէս իբր հետեւութիւն ծառայէ անոր, ա՛յն ալ սա է թէ՝ բարքերը պիտի ապականին այդպէսով, և անկումը, բարոյական անխուսափելի անկումը ընդհանուր պիտի ըլլայ ապահովաբար, ամէնուն համար ալ հաւասար կերպով։

Եւ յետոյ, բան մըն ալ կայ, որ ամէնէն ալ ուշագրաւն ու կարեւորն է տեսակին մէջ։ Բարքերը պիտի ապականին, այո՛, բայց կրթական զարգացումն ալ պիտի կազայ միւս կողմէ, պատնիպատ յառաջխաղացութիւն մը ընելով քաղաքակրթութեան յօրինած ճամբուն մէջ, եւ հետեւա՞նքը։

Ահա՛ մոլութիւն մը՝ որ թաւշանեւանին ձգուած ունակութենէն բա՛ն մը աւելի կ'արժէ ինքնին և հարկ է որ ամէն անհատ ալ իր կարողութեան և միջոցներուն ներած չափով մաքառի անոր դէմ, զգուշանայ անկէ, եւ հեռացնէ ամէն անոնք որ անոր կը մօտենան, և այսպէս կատարած պիտի չըլլա՞յ արդեւք բարոյականութեան պաշտպան կանգնող մարդու մը դիտակից պարտաւորութիւնը։

ԼԵՒՈՆ ԱՒԱԳԵԱՆ

ԱՇԽԱՐՀԻՒ ԿՈՒԱՆԴԸ

ՊԱՐԸ

ԵՒ

ԻՐ ՄԱՍԻՆ ՍԽԱԼ ԸՄԲՌՆՈՒՄՆԵՐ

Մաղիկի մէջ, «Սալօնի կեանքէն» և «Պարը առողջապահական տեսակէտով» յօդուածները կարդացի, որոնց մէջ տեսուած կարգ մը սխալ ըմբռնումները՝ կը մղեն զիս քանի մը դիտողութիւններով ալեւոր անոնց որոգրուած լուսաբանութիւնը, որպէսզի կ'արժէ որ սխալ գաղափարներով բացատրուած չմնանանք ու չմնանցնենք ապարդ՝ առ նեամառաւ տեսակ մը ժամանց մըն է, և որ չի կրնար երբէք անիմաստ քմահաճոյքներով ներկայացուիլ։

Նախ խօսելով սալօնի մը մէջ պարելու եղանակը բացատրող յօդուածին վրայ, քանի մը տողով դիտել տանք թէ, նկարագրուած պարելու եղանակները, այնչափ կանուխ են մեր բարքերուն համար, որ անոնց մանուածապատ կնճռներովը զբաղելէ աւելի, մազի համար դրամատրմա շատ աւելի արդիւնաւոր պիտի ըլլար, մեր բարքերուն մօտ, և աւելի ամբողջական կարեւորութիւն ունեցող խնդիրներով զբաղիլ։ Հոն նկարագրուած ձեւակերպութիւնները ոչ միայն մեր մէջ անիրագործելի պերճանքներ են, այլ նաև շատ մը բարձր սալօններու մէջ ալ, որոնց հիմնադրութիւնը հոս կրկնել՝ նորութիւն չպիտի ըլլար ապահովաբար։

Զոր օրինակ, քարտ հոգի մեր մէջ պիտի կրնար Տրէ՛ֆիւ-քեանի նկարագրածին պէս զարդարել ու պատրաստել այնպիսի սրահ մը, ուր ծաղիկներու անիմաստները, գեղօրներու էն թանկագիները և դեռ բազմաթիւ ծանրարժէք պերճանքներ կարենան մուտ գտնել պատշաճօրէն։ Ճիշտ է թէ ասանք կենցաղագիտական անհերիւրելի պայմաններ են, սակայն երբ նկատենք թէ, ասանք մեզի և մեր սալօններուն համար է որ կը մատնանչուին, կարելի չէ զոպել արդար զարմացում մը, աչքի առջեւ ունենալով մեր սալօններուն այդ մասին ունեցած խիստ յետնեալ վիճակը։ Միւս կողմէ, շատ աւելի ճիշտ և նպատակայարմար պիտի ըլլար, եթէ կենցաղագիտութեան այդ յօդուածագրուին, խօսեր այն նախնական և մեզի համար իրագործելի հարցերուն վրայ, որոնց ծանօթութեանը կ'անգիտանան իսկ ա՛ռ շատեր, և որո՞նք են որ պէտք էին նախապէս ուսուցուիլ։ Այսչափ մը դիտել տալէ եաքը անցնինք ընդհանուր նկատողութիւններու։

Պարի մէջ առողջապահական պայմաններուն մասին բացատրութեանց գալով, ընենք թէ պարը միայն երիտասարդներու մենաշնորհը չէ։ Պարը մարմնական զբօսանք մըն է, և զեղարուեստական ժամանց մը միանգամայն որուն կրնայ մասնակցիլ ամէն մարդ որ կ'ուզէ։ Ի՞նչ նշանակութիւն ունի մարերու, մօրուքին ձիւնառած ըլլալը կամ աթի սեւութեամբ մը փայլիլը, երբ այդ ձիւնառ թելերը կրողին սրտին մէջ կը վառի երիտասարդութեան տաք կրակը։ Պարող անձ մը, բաւ է որ վարժ պարող մըն է, չպիտի կրնայ երբէք երաժշտութեան եղանակին պահուն հանդարտ կենալ, և պիտի ուզէ իրեն անցեալի ճկուն շարժումները փոխել պահ մը ա՛յն մէջտեղտեղին մէջ, որ երբեմնադրական վերյուշումներ մը կուտայ ետիպային։ Սրահ մը այն ատեն կ'ստանայ իր կատարեալ վեհութիւնը, երբ ամէն տարիքի պարող դասակարգերու սերկայացուցիչներով կը փայլի։ Ասոնք ամէնքն ալ իրենց մասնաւոր հրապոյրը ունին և այդ տեսակ կազմակերպուած պարտարանի մը մէջ կրնանք համոզուիլ թէ ծերերու կամ աղոց ներկայութիւնը պարելուն մէջ երբէք անհարմար ազատութիւն մը չըներ և որ և է անպատշաճութիւն չի յարուցաներ։

Իսկ որոշի չափին մասին կ'ուզուի որ իւրաքանչիւր անձի համար 2 քառակուսի մէթր տեղ յատկացուի. ապահովաբար մէթրոն ձեռքերնիս ճարտարապետական հաշիւներ չէ որ պիտի ընենք, պար մը կազմակերպած առեն, կամ պարելու համար չպիտի կրնայինք ուզուած չափով կամ Շանզ Էլիզէի հրապարակին չափ սրահ մը յանձնարարել։ Ամէն սրահի մէջ կարելի է պար մը ծարքել, կը բաւէ որ սրահը հաւնցի չափ ծակ մը չըլլայ, և հիւրեր անհանգիստ ըլլալու վիճակին մէջ չգտնուին։ Որը երեկոյթ մը կը կազմակերպուի, և հոն պար տեղի կ'ունենայ, չորս հոգիի համար չկրնար ըլլալ այդ, և ի՞նչ տեսակ երեկոյթ մը կրնայ կոչուիլ ան, ուր տանտէրը իր տեղին նեղութեանը համար չի կրնար հրաւիրել իր ամէնէն կարեւոր կոչնականները, կենցաղագիտական մեծ թերիի մը մէջ գտնուելով։ Թող որ, որ և է երեկոյթի համար, ուր առնուազն 30—40 հոգի կրնայ գտնուիլ, յօդուածագրուհիին կարծիքին համեմատ պէտք պիտի ունենանք 60—80 քառ. մէթր սրահի մը, և ա՞րն է սրահը որ այդ տեսակ անչափելի ընդարձակութեամբ մը կրնայ փայլիլ։ Թերեւս մտածուի թէ պէտք է առանկ ըլլան. ա՛վ կը հակառակի ասոր. սակայն երբ ատիկա բացարձակապէս անգործադրելի է, ալ կարեւորութենէ զուրկ կը մնայ այդ տեսակ դիտողութիւն մը, և հարկ չկայ այդ օրինակ նկատողութիւն մը մնուցանել։ Մեծ ու փոքր սրահներու մէջ կարելի է շատ վայելչօրէն պարել, բնական է թէ պայմանով որ, զոյգերը իրարու չքաղխելու չափ տեղ ունենան և կարենան, առանց շարժուձեւերու խանգարում պատճառելու, դառնալ ու շրջապարել։ Շատ աւելի նկատողութենէ զուրկ կը մնայ այդ դիտողութիւնը, երբ մտածենք թէ պարի մեծանուն բրօֆէսէօռներ իսկ իրենց դասերուն դործոց հրատարակութիւններուն մէջ երբէք յիշատակութիւններուն չեն ըրած այդ տեսակ պայմանի մը, շատ մը ուրիշ կենցաղագիտական պայմաններու և նկատումներու քով։ Ընդհակառակը անոնք կը յանձնարարեն պարը ուր որ ալ ըլլայ, սա անժխտելի ճշմարտութենէն թելադրուած որ՝ պարը ֆիզիքական հրանալի ու անզուգական մարզանք մըն է, և ընկերային բարոյական վրայ ունի իր կարեւոր ու մեծ դերը և ազդեցութիւնը։

Պարը իր օգտակարութիւնները չկորսնցնիր երբէք տեղին հանգամանքէն, կը բաւ որ պարի օրէնքները յարգեն [illegible] ներկաները պէտք չունին պարի ելլելու մրեւնոյն ժամանակ, այլ պէտք է յաջորդաբար սրահին առաջին չափով զոյգեր ելլեն, յանախ հանգիստներ տալով և նստատեղ մնալու վերջաւորութեանը չդառնալով՝ քրտինք ջուրը մտած։ Ահա՛ մեծ սրահներու մէջ անգամ, վայելուչ չէ որ զոյգ մը նստարանի ամբողջ տեւողութեանը մինչեւ հեռ ի հեռ դառնայ ու դարձեալ տամը, լայն տեղ գտած ըլլալուն համար։ Ասոնք պատառը որ շատ անգամ տամերու մերժումին կը հանդիպին պարասէր պարողներ, քանի որ չափազանց պարելով խրատ կը յուսէին իրենց փափկաւուն տարքերը և պարի ամէնէն սիրահար տամերն անգամ կը հարկադրուին մերժել անկամութեան (*) մը։ Պարը իր օրինական դեւերուն մէջ, մեծագոյն սատարն է ֆիզիքական և բարոյական մշակման մը։ Պէտք է միայն հմանալ անոր ճշմարիտ պայմաններուն և պահանջուած եղանակով մը պարել, որ ատեն միայն ան կրնայ տալ մարդուն այն գեղարուեստական վայելքը՝ որուն կոչուած է։

Խ. ԹԱՔԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) Սխալ է մտածել որ՝ անկամ բառը գործածել կարելի չէ հայերէնի մէջ, և պէտք է անոր տեղ «հրաւիրուլ» գործածել։ Անկամէ կամ անկամութիւն բառերը իբր պաշտօնական նուիրագործուած ըլլալով՝ կրնանք զանոնք պատշաճօրէն գործածել, ինչպէս անպատեհութիւն չենք գտներ տամ կամ գավալիէ ըսելու մէջ, և մանաւանդ հարկադրուած ալ ենք այդ բառերը գործածելու։

ԱՐՏԱՔԻՆ

ԲՕԼ ՏՈՒՄԷ

Բ. ԵՒ Վ. ԵՐՋ

Գրեց՝ Ա.ՏՕԼՅԱ ՊՈՒԻՍՈՆ

Տումէ Հնդկաչինա ֆոթորիներուն առէ իր ուսերը կը թօթուէր առանց յուզուելու, առանց կարեւորութիւն տալու։ Իր կեանքի փոխադարձութիւնը իմաստասիրութիւն և համբերութիւնը սովրեցուցած էր անոր, և գիտէ թէ այս աշխարհի մէջ ամէնէն իրական բանն է անխոնջ յարատեւութիւնը։ Եւ կը յարատեւէ անխոնջ։ Իր կեանքին գէշ և լաւ դէպքերը նոյն զուարթութեամբ կ'առնէ. պաղարիւն և անդօրհաստատակամութեամբ կը դիմագրաւէ անոնց, ինչ որ Օվէդեան լեռնաբնակներուն գլխաւոր յատկութիւններէն մին է։

* * *

Ուշադրութեամբ դիտեցէք զայն. իր նկարագիրը կը հասկցուի իր անձնաւորութենէն։ Ակնարկը կրկատ է և ուղղամիտ։ Դիւրաբար բարձր կը բռնէ։ Իր ընթացքին մէջ ոչինչ յոգնութիւն [illegible] բերելի, երբէք քնաս ըլլալ չի թուիր։ Թեւ քիչ մը ժգոյն, գրեթէ [illegible]գոյն, թեւ սեւ մօրուքին, խիտ ու խոզանակաձեւ չեչաւած պեխերուն մէկ կը թաւի բոլորովին աննման ճերմակ մը իսկած ըլլալ, բայց կորովի առողջութեան մը բոլոր նշանները ունի տակաւին։ Ուժով ու քաղրաբարոյ, երիտասարդութեան կայտառ գնացքը պահած է։ Թոնքիի մէջ սովրեցաւ իր ահագին կառավարչութեան երկիրները ձիով պարտելու, անծայրածիր տարածութիւնները կը կարէր կ'անցնէր ա՛յնպիսի արագաշարժութեամբ որ իր ուղղութիւնը չէին կրնար հասնիլ անոր։ Ցաճախ իր զինուորական հետեւորդները կը պարտաւորէին խնդրել իրմէ որ խնայէ իր անձին։ Ծիրանայի մէջ շատ քիչ անգամ առիթ կ'ունենայ հեծելութեան հանդիսներուն տալու ինքզինքը, թէեւ շատ երկար ատեն չըներ որ զօրավար Լանկլուայի ընկերացաւ դէպի ռազմադաշտը՝ ուր թնդանօթի փոքրիկ տեղի կ'ունենային, և տասը ժամ առանց յոգնութեան մնաց թամբին վրայ։

Աչխատելու իր ոյժը անսպառ է։

Ոսիկան Շօլդէ գրպանը ծեծելով,

—Բայց ձեզ ձերբակալելու համար մեր ձեռք անցուցած անժխտելի ապացոյցը կը մոռնաք կարծեմ, ըսաւ. ձեզի ուղղուած այն նամակը ըսել կ'ուզեմ, զոր ձեռք անցընելը բախտաւորութիւն մը եղաւ մեզի համար, որովհետեւ այն նամակին շնորհիւ էր որ ձեզի ճանչնալու պատիւն արժանացանք։ Այո՛, մեզի համար մեծ պատիւ մըն է ձեզ ճանչնալը, քանի որ 100,000 սօկին չորթել կարենալու համար մեծ կարողութիւն մը պէտք է որ ունեցած ըլլաք։

Լավառէա գլուխը երերցնելով,

—Ճշմարտութիւնը Թրէսթէի մէջ պիտի յայտնուի, ըսաւ, այլ եւս անոր վրայ չխօսինք. դուք հաճեցէք ըսել թէ ե՞րբ պիտի մեկնինք ասկէ։

—Եթէ դիտողութիւն մը չընէք, այս իրիկուան ժամը 10.12 անցած կառատխումբով կը մեկնինք։

—Ես բնաւ դիտողութիւն մը չուսնիմ, մինակ թէ անշուշտ մասնաւոր վագոն մը պիտի յատկացնէք մեզի համար։

—Ուսումնական ասիկանութիւնը ատանկ կանոնագրական անհրաժեշտ պայմաններ են, սակայն երբ նկատենք թէ, ատանք մեզի և մեր սալօններուն համար է որ կը մատնանչուին, կարելի չէ զոպել արդար զարմացում մը, աչքի առջեւ ունենալով մեր սալօններուն այդ մասին ունեցած խիստ յետնեալ վիճակը։ Միւս կողմէ, շատ աւելի ճիշտ և նպատակայարմար պիտի ըլլար, եթէ կենցաղագիտութեան այդ յօդուածագրուհին, խօսեր այն նախնական և մեզի համար իրագործելի հարցերուն վրայ, որոնց ծանօթութեանը կ'անգիտանան իսկ ա՛ռ շատեր, և որո՞նք են որ պէտք էին նախապէս ուսուցուիլ։ Այսչափ մը դիտել տալէ եաքը անցնինք ընդհանուր նկատողութիւններու։

Պարի մէջ առողջապահական պայմաններուն մասին բացատրութեանց գալով, ընենք թէ պարը միայն երիտասարդներու մենաշնորհը չէ։ Պարը մարմնական զբօսանք մըն է, և զեղարուեստական ժամանց մը միանգամայն որուն կրնայ մասնակցիլ ամէն մարդ որ կ'ուզէ։ Ի՞նչ նշանակութիւն ունի մարերու, մօրուքին ձիւնառած ըլլալը կամ աթի սեւութեամբ մը փայլիլը, երբ այդ ձիւնառ թելերը կրողին սրտին մէջ կը վառի երիտասարդութեան տաք կրակը։ Պարող անձ մը, բաւ է որ վարժ պարող մըն է, չպիտի կրնայ երբէք երաժշտութեան եղանակին պահուն հանդարտ կենալ, և պիտի ուզէ իրեն անցեալի ճկուն շարժումները փոխել պահ մը ա՛յն մէջտեղտեղին մէջ, որ երբեմնադրական վերյուշումներ մը կուտայ ետիպային։ Սրահ մը այն ատեն կ'ստանայ իր կատարեալ վեհութիւնը, երբ ամէն տարիքի պարող դասակարգերու սերկայացուցիչներով կը փայլի։ Ասոնք ամէնքն ալ իրենց մասնաւոր հրապոյրը ունին և այդ տեսակ կազմակերպուած պարտարանի մը մէջ կրնանք համոզուիլ թէ ծերերու կամ աղոց ներկայութիւնը պարելուն մէջ երբէք անհարմար ազատութիւն մը չըներ և որ և է անպատշաճութիւն չի յարուցաներ։

Իսկ որոշի չափին մասին կ'ուզուի որ իւրաքանչիւր անձի համար 2 քառակուսի մէթր տեղ յատկացուի. ապահովաբար մէթրոն ձեռքերնիս ճարտարապետական հաշիւներ չէ որ պիտի ընենք, պար մը կազմակերպած առեն, կամ պարելու համար չպիտի կրնայինք ուզուած չափով կամ Շանզ Էլիզէի հրապարակին չափ սրահ մը յանձնարարել։ Ամէն սրահի մէջ կարելի է պար մը ծարքել, կը բաւէ որ սրահը հաւնցի չափ ծակ մը չըլլայ, և հիւրեր անհանգիստ ըլլալու վիճակին մէջ չգտնուին։ Որը երեկոյթ մը կը կազմակերպուի, և հոն պար տեղի կ'ունենայ, չորս հոգիի համար չկրնար ըլլալ այդ, և ի՞նչ տեսակ երեկոյթ մը կրնայ կոչուիլ ան, ուր տանտէրը իր տեղին նեղութեանը համար չի կրնար հրաւիրել իր ամէնէն կարեւոր կոչնականները, կենցաղագիտական մեծ թերիի մը մէջ գտնուելով։ Թող որ, որ և է երեկոյթի համար, ուր առնուազն 30—40 հոգի կրնայ գտնուիլ, յօդուածագրուհիին կարծիքին համեմատ պէտք պիտի ունենանք 60—80 քառ. մէթր սրահի մը, և ա՞րն է սրահը որ այդ տեսակ անչափելի ընդարձակութեամբ մը կրնայ փայլիլ։ Թերեւս մտածուի թէ պէտք է առանկ ըլլան. ա՛վ կը հակառակի ասոր. սակայն երբ ատիկա բացարձակապէս անգործադրելի է, ալ կարեւորութենէ զուրկ կը մնայ այդ տեսակ դիտողութիւն մը, և հարկ չկայ այդ օրինակ նկատողութիւն մը մնուցանել։ Մեծ ու փոքր սրահներու մէջ կարելի է շատ վայելչօրէն պարել, բնական է թէ պայմանով որ, զոյգերը իրարու չքաղխելու չափ տեղ ունենան և կարենան, առանց շարժուձեւերու խանգարում պատճառելու, դառնալ ու շրջապարել։ Շատ աւելի նկատողութենէ զուրկ կը մնայ այդ դիտողութիւնը, երբ մտածենք թէ պարի մեծանուն բրօֆէսէօռներ իսկ իրենց դասերուն դործոց հրատարակութիւններուն մէջ երբէք յիշատակութիւնը չեն ըրած այդ տեսակ պայմանի մը, շատ մը ուրիշ կենցաղագիտական պայմաններու և նկատումներու քով։ Ընդհակառակը անոնք կը յանձնարարեն պարը ուր որ ալ ըլլայ, սա անժխտելի ճշմարտութենէն թելադրուած որ՝ պարը ֆիզիքական հրանալի ու անզուգական մարզանք մըն է, և ընկերային բարոյական վրայ ունի իր կարեւոր ու մեծ դերը և ազդեցութիւնը։

Պարը իր օգտակարութիւնները չկորսնցնիր երբէք տեղին հանգամանքէն, կը բաւ որ պարի օրէնքները յարգեն [illegible] ներկաները պէտք չունին պարի ելլելու մրեւնոյն ժամանակ, այլ պէտք է յաջորդաբար սրահին առաջին չափով զոյգեր ելլեն, յանախ հանգիստներ տալով և նստատեղ մնալով և նստատեղ մնալու վերջաւորութեանը չդառնալով՝ քրտինք ջուրը մտած։ Ահա՛ մեծ սրահներու մէջ անգամ, վայելուչ չէ որ զոյգ մը նստարանի ամբողջ տեւողութեանը մինչեւ հեռ ի հեռ դառնայ ու դարձեալ տամը, լայն տեղ գտած ըլլալուն համար։ Ասոնք պատառը որ շատ անգամ տամերու մերժումին կը հանդիպին պարասէր պարողներ, քանի որ չափազանց պարելով խրատ կը յուսէին իրենց փափկաւուն տարքերը և պարի ամէնէն սիրահար տամերն անգամ կը հարկադրուին մերժել անկամութեան (*) մը։ Պարը իր օրինական դեւերուն մէջ, մեծագոյն սատարն է ֆիզիքական և բարոյական մշակման մը։ Պէտք է միայն հմանալ անոր ճշմարիտ պայմաններուն և պահանջուած եղանակով մը պարել, որ ատեն միայն ան կրնայ տալ մարդուն այն գեղարուեստական վայելքը՝ որուն կոչուած է։

Խ. ԹԱՔԱՏՈՒՐԵԱՆ

(*) Սխալ է մտածել որ՝ անկամէ բառը գործածել կարելի չէ հայերէնի մէջ, և պէտք է անոր տեղ «հրաւիրուլ» գործածել։ Անկամէ կամ անկամութիւն բառերը իբր պաշտօնական նուիրագործուած ըլլալով՝ կրնանք զանոնք պատշաճօրէն գործածել, ինչպէս անպատեհութիւն չենք գտներ տամ կամ գավալիէ ըսելու մէջ, և մանաւանդ հարկադրուած ալ ենք այդ բառերը գործածելու։

ՄԱՆԶՈՒՄԷՅԻ ԹՈՐԹՕՆԸ 138

ՁԱՒԱՐՇԱԼԻ ՈՒՂԵՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

ԱՇԽԱՐՀԻ ՇՐՋԱՆԸ

ՔԱՌԱՍՈՒՆ ՓԱՐԱՑՈՎ

ԱՌԱՋԻՆ ՄԱՍ

ԼԲ.

ԳԵՐՄԱՆ ՓԻԼԻՍՓԱՅՈՒԹԻՒՆ

—Ես օրէ՛նքին գերին եմ միշտ, գոչեց Լավառէա, մինակ դիտել կ'ուզեմ թէ ինչ արժանիքէ՞ շատ աւելի վեր կը գնահատէք։

—Ճշմարտութիւնն է ինչ որ կը խօսիմ, դուք ձեր դիմացինը գրաւելու հմտական զօրութիւն մը ունիք։

Ոսիկանը տեսնելով որ Լավառէա զարմացական ցոյցեր կ'ընէ իր այս յայտարարութեան համար,

—Ի՞նչ, գոչեց, մինչ զարմանք կը պատճառեն ձեզ իմ այս խօսքերս, մինչ նորօրինակ բան մը կ'երեւայ ձեզ երբ ոստիկան մը առանկ փիլիսոփայական խնդիրներու վրայ ճառէ։ Ես պարապ ժամերս Հէկէլ, Գանթ, Տարուին, Շոբենհաուէր և ուրիշ մեծանուն փիլիսոփաները կարդալով կ'անցընեմ։

—Շնորհաւորութեան արժանի կը տեսնեմ զձեզ,

—Մարդուս համար ուրիշ միջոց չկայ կեանքը սերտելու, մարդկային հոգին ըմբռնելու, զոր օրինակ դուք այ-օր ասկէն ետեղ կացութեան մէջ գտնուելով հանդերձ, դարձեալ...

—Կ'աղաչեմ խօսքերնիդ մը ընդհատէք։

—Այո, ատանկ նեղ կացութեան մէջ իսկ ձեր զուարթութիւնը կրնաք կոր պահել, եթէ անձնիշխան չըլլայիք, ձեր չրթունքները զարդարող ժպիտները այսօր գոյութիւն պիտի չունենային։

—Եթէ կը թոյլատրէք, ես ալ խօսիմ. իմ զուարթութիւնս փիլիսոփայութենէս աւելի անմեղութեան հետեւանքն է։

—Ներեցէ՛ք, ատարկեց ոստիկանը, կը խնդրեմ, դուք ալ հաստատակամ ոճրագործներու պէս ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու մի՛ ջանաք, իմ տեսակէտս չեք կրնար այլափոխել։ Ես ամէն ապացոյցներ ունիմ որ դուք մեր փնտռած Լոզէնֆիլտն եք. ընչպէս քիչ առաջ ըսի պաշտօնը և գործը պէտք չէ որ չփոթենք բարեկամութեան հետ։ Իրաք հիմա ամբաստանեալ մըն եք, բայց ասկա պատճառ մը չէ որ ես ձեզի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ չմշակեմ. իմ պարտականութիւնս մինչեւ հոս կը հասնէր, ասկէ անդին դատաբանին կը վերաբերի։

—Բայց ամէն պարագայի մէջ, ըսաւ Լավառէա, զիս ենթադրութիւնով մրայն կ'ամբաստանէք։

—Կը սխալիք, յարեց ոստիկանը, անթագրութիւն մը երկու հանանանութիւններ ունի, կամ սխալ կ'ելլայ և կամ ուղիղ, մինչդեռ դուք բոլորովին կը հաստատէք թէ մենք սխալած չենք մեր ենթադրութեան մէջ։

—Բայց ձեր այս վճիռին չեմ կրնար համակերպիլ։

—Թերեւս ուրիշ անգամ։

—Ներեցէ՛ք, ատարկեց ոստիկանը, կը խնդրեմ, դուք ալ հաստատակամ ոճրագործներու պէս ճշմարտութիւնը խեղաթիւրելու մի՛ ջանաք, իմ տեսակէտս չեք կրնար այլափոխել։ Ես ամէն ապացոյցներ ունիմ որ դուք մեր փնտռած Լոզէնֆիլտն եք. ընչպէս քիչ առաջ ըսի պաշտօնը և գործը պէտք չէ որ չփոթենք բարեկամութեան հետ։ Իրաք հիմա ամբաստանեալ մըն եք, բայց ասկա պատճառ մը չէ որ ես ձեզի հետ բարեկամական յարաբերութիւններ չմշակեմ. իմ պարտականութիւնս մինչեւ հոս կը հասնէր, ասկէ անդին դատաբանին կը վերաբերի։

—Բայց ամէն պարագայի մէջ, ըսաւ Լավառէա, զիս ենթադրութիւնով մրայն կ'ամբաստանէք։

—Կը սխալիք, յարեց ոստիկանը, անթագրութիւն մը երկու հանանանութիւններ ունի, կամ սխալ կ'ելլայ և կամ ուղիղ, մինչդեռ դուք բոլորովին կը հաստատէք թէ մենք սխալած չենք մեր ենթադրութեան մէջ։

—Բայց ձեր այս վճիռին չեմ կրնար համակերպիլ։

Ոսիկան Շօլդէ գրպանը ծեծելով,

—Բայց ձեզ ձերբակալելու համար մեր ձեռք անցուցած անժխտելի ապացոյցը կը մոռնաք կարծեմ, ըսաւ. ձեզի ուղղուած այն նամակը ըսել կ'

Աւաւտեան ժամը ՝ին իր օրական աշխատութեան ամենամեծ մասը արդէն իսկ աւարտած է, իր թղթակցութիւնը կատարած է, և անիկա թուղթեր իր փոքրիկ, սիրուն, մաքուր գիրերով ծածկած է։ Սրբ մէկը ա՛յդ ժամուն իրեն կ'երթայ, արդէն իսկ հագուած կը գտնէ զայն, օրավհտաւ կը պարտաւորի արդէն դուրս ելնել։ Բարիզի մէջ միշտ կը տեսնուի վերարկուով կամ ֆրաքով և սեւ սիլինդր գլխարկով։ Աշխարհի հանդէսներու հետաքրքիր չէ, բայց իր պարզութեան մէջ վայելուչ է, բարեձեւ, կոկիկ, գաղիացիներուն ըսածին պէս comme il faut։ Հագուստին վրայ ամենափոքր բիծ մը չկայ։ Բոլոր կոճակները կը կոճկէ։ Շապիկին օձիքները ՝ունի պէս մաքուր, մէկ խօսքով՝ անպայմանութեան պատկեր մը, որուն վերայ անհոգութեան նշան մը չես տեսներ։

Եւ բարոյական մարդը անոր մէջ կը համապատասխանէ ՝ՀԷ։ Փիզիքական մարդուն։ Իրաւ է որ վերապահում մը կը տեսնուի իր յոյժ դիւրահաղորդ բնաւորութեան մէջ, իրաւ է որ կամպէթիթի վրայ տեսնուած անպայման դիւրահաղորդութիւնը կը պակի Տուէ մէջ քով, և մարդու ձեռք թոթիւած սանն չի սեղմեր զայն, բայց կարծուածին պէս բնաւ պաղհոգի չէ։ Մրայն թէ ամէնուն համար նոյնը չէ։ երանդաւորուած է։

Տուէ անանկ երկար բարակ գլուխ չունի ներքոյացումներու, հանդէսներու, և սիկա իր ոգիին յատկանշական մէկ ապացոյցն է։ Միշտ պատրաստ է օգայն ուրիշին տրամադրութեան տակ դնելու ինքզինքը։ Տուէ ձեռքը գաւազան չունի, թէեւ մերթ ընդ մերթ կը տեսնուի գաւազանով։ Երբ պատճառը հարցուեցաւ, ըսաւ.— «Շատ անգամ պատահած է որ հանկոցը կորնցուցած եմ, ունեցած ատենս տեղ մը կը ձգեմ կը մոռնամ։ Աւոր համար վարժուած եմ միշտ գաւազան մը ունենալ մատներուս մէջ, որպէս զի երբ օր մը հանկոցով պարտաւորիմ դուրս ելնել և նորէն մոռնամ տեղ մը ձգեմ զայն, իսկոյն զգացումը ունենամ թէ ձեռքիս մէջ բան մը պակաս է։»

Այս յայտարարութիւնը իսկ նշանակելիք չէ մրթէ։ Իր անձին աէրը ըլլալու զգացում մը չի մաներ ասիկա, մանրամասնութեան համար հոգ մը չէ տարիկ, քաղաքական զգացում մը, կանոնաւորութիւն մը, որ արգելքներ դնելու զրկանք իր բոլոր վարմունքին մէջ, և յատուկ է նաեւ իր ճաներուն։

Տուէսէ պերճախօս մը չէ բաւին բան իմասալ։ Իսկոյն իր սրութիւն մէջ կը մտնէ արտայայտիչ ձայնով մը, յստակութիւնամբ մը և բաւականութեամբ մը՝ որ իր սեփական յատկութիւններն են։ Նոյն իսկ ամէնէն մտերմական հանդիպակցութեան մը մէջ անճաշակ բան մը չի լսուիր իր բերանէն, ա՛յ բնաւ նաւխասական բան մը։ Ո՛րքան իր հանգուստ կացուստին, այնքան ալ իր խօսքերուն մէջ սրբադէս մարդ մըն է։ Անիկա հոգնելու, դժուարելու պէտք չունի, բնականէն ուղղղ և կոկիկ մարդ մըն է։

* * *

Ինչպէս որ այս սիւնակներուն մէջ փորձեցի նկարագրել զայն, նա՛յնպէս գտած եմ Մ. Տուէն Բալէ-Գուանան իր նախագահական դասրիին մէջ, զոր գրուած ան ա՛յնքան նշանաւոր պատական մարդիկ, սկսեալ Մորնի կոմսէն մինչեւ Կամպէթիթա։ Դասրիը յոյժ ընդարձակ սրահ մըն է, կարմիր մետաքսեայ վարագոյրներով, ոսկեզօծուած կարասիներով և պատուհաններով, պերճանքի առաջնակարգ նմոյշ մը։ Բանի սը գեղարուեստական գործեր, զոր Նախագահը իրեն հետ բերած է Մ. Արեւելքէն, պղնձեղէն արձանիկներ, ճարտնական ասիաներ, լուսանկարներ, չրաներկներ, բարեբախտաբար կը սրբագրեն Սրահին պաշտօնական անզարդութիւնը։ Մ. Տուէ արտասանելոր բարեկամութեամբ կ'առաջնորդէ զիս իր փառաւոր գրասենեակը, և գրասեղանին առջեւ նստելով կ'սկսինք խօսիլ ՝ՀԷկէ Նրէկ։

Կրնաք գուշակել թէ ի՞նչ հարցումներ պիտի ըսեմ իրեն։ Հարցումներ ուղղեցի անոր անցեալին, ներկային և ապագային վրայ, Ֆրանսայի ներքին և արտաքին քաղաքականութեան վրայ, ուրիշ հազար նիւթերու վրայ երեսխաններուն և նախարարներուն, իր բարեկամներուն և թշնամիներուն, այսօրեան և վաղուան մարդոց վրայ։ Ուշադրութեամբ սարկ կ'ընէ լսեր։ Իր արքուն, ուշիմ գլուխը վեր կը բարձրացնէ, իր թափանցիկ աչքերը սկնարկ սը կը նեռան վրայ։ Ցնծալ կ'ըսէ ինձ խնդալով, պատասխան ձայնով, և իւրաքանչիւր բառ չնչեալով մը առ մի.—

«Կը տեսնէք ա՛ր քան դժուարին է կացութիւնս։ Կ'ուզուի իմ նկարագիրս ընել արտաքսումներ թերթի մը մէջ։ Կը փորձիք որ հիշդ ըլլայ այս նկարագիրը, և եթէ իմ բոլոր մտածումներս ըսեմ ՝ՀԷի, Բարիզի մէջ պիտի ամբաստանեն զիս թէ ինքնագլուխ գործել կ'ուզեմ, թէ Սրեսի. Ժողովին իրաւասութեան դէմ կը գործեմ, ա՛վ գիտէ մինչեւ իսկ պիտի ամբաստանեն զիս թէ իմ անձնական ապրեցութիւնս ծայրայեղօրէն կ'ուզեմ զգալի ընել։»

Ցայսմէ է որ երբ Տուէմ Հնդկաչինէն դարձաւ, ընկերվարականները, և քանի մը արմատականներ, ամենք կատաղարար, ոմանք հեգնելով, սկսան ծածկամիտ պայքար մը մղել սոր դէմ, որ իրենց աչքին մեծ նշանակութիւն մը առած էր։ Տէմօքրատները բնականէն նախանձոտ կ'ըլլան։ Ամենքի օրերէն ի վեր բնաւ փոխուած չեն մնանք։ Ժողովուրդին պարզ դասակարգէն զարգացող, առաջ եկող քաղաքացիները չեն սիրեր, օրանք հասարակ մակարդակէն վեր կը բարձրանան։ Տուէմն վարկաբեկ ընելու համար ժողովուրդին աչքին, անոր նկարագիրը կասկածի տակ ձգելու համար, մասնաւոր բան մը դարբեցին.— Տուէմ կանութիւն։ Կը հակցուի դիւաւորութիւնին։ Տուէմականութիւնը Գուլանժէականութեան մէկ նոր ձեւն էր։ Ամէն հեռեւութիւնները կը հանէին այս բաղդատութենէն։ Հնդկաչինաւ փախաքան նախագահական թեկնածու կ'ամբաստանէին։ Տուէմի արտասովոր ուղղութիւնը ամօթահար ըրաւ այս մեքենայութիւնները, բայց անոր հակառակորդները առիթ չեն փախցներ շարունակ իրենց մատը փաթթելու անոր ամէնէն անչան մէկ խօսքը անգամ։

Վայրկեան մը վարանումէ մը վերջ դարձեալ խօսեցաւ.—

«Թա՛ղ այդպէս ըլլայ։ Չեմմէ բան մը չեմ ծածկեր։ Դարձեալ հրատարակութիւնը միշտ ամէնէն լաւ ճարտարութիւնն է, հրապարակաւ ամէն բան ըսուելէն չարիք առաջ չի գար Ֆրանսայի մէջ։ Եւ համոզուած եմ որ ինչ որ ձեզի պիտի ըսեմ, Ֆրանսացիներուն մեծամասնութեան ներքին կարծիքն է։»

Հաւնցայ թէ մեր խօսակցութիւնը հետաքրքրական պիտի ըլլայ։

«Տեսէ՛ք», սկսաւ դարձեալ, «Մ. Արեւելքի մէջ իմ բնակութիւնս ինծի համար շատ նպաստաւոր եղած է։ Հոն ազգեցայ իրերը դասել բարձր և լայն տեսակէտով։ Հոս մեր ներքին պայքարներուն պատճառաւ իրողութիւնները չենք կրնար գնահատել պէտք եղածին պէս։ Բայց հեռուէն կրնանք

[illegible]

համեմատութիւններուն տակիլ։ Արլարեւ կը խոստանամ որ կարեւոր խնդիրներ ու Տրեյֆիւսի գործը, Բօսքորային ինդիրը, բայց շատ քիչ նշանակութիւն ունին անոնք բաղդատմամբ Ֆրանսայի ներկայ համաշխարհիկ դիրքին։ Այո՛, Ֆրանսա հիմա ինքզինքն բաւական է եւրոպական Տէրութեանց մէջ իր դիրքը պահելու բայց պատմութեան մէջ իր նախորդ առաջին դիրքը պահելու պարտաւոր է։ Ֆրանսա պէտք է Մեծ Տէրութիւն մնայ, եթէ ոչ՝ վտանգ կայ որ իր գոյութիւնն պիտի չկրնայ պահել։ Ասիկա կ'ըսեմ ա՛յ թէ միայն իր ուանդութիւններուն, իր հմայքին, և իր հին ազդեցութեան համար, այլ նաեւ այսօրուան աշխարհին մէջ իր բանելիք դիրքին համար, իր սահմաններուն համար, իր ազգային և աշխարհագրական պայմաններուն համար։ Անկարելի է Ֆրանսայի՝ իր առաջնակարգ դիրքէն վար իջնել և երկրորդ յաջակցին վրայ մնալ։ Երբեք Ֆրանսա պէտք չէ ըլլայ Հոլանտա մը կամ Զուիցերիա մը։ Մնալու համար ա՛յն տեղին վրայ, զոր պահպանելու գիտակցութիւնը ունի, անհրաժեշտ է որ ա՛յ միայն իրաւունքը իր կողմը ըլլայ, այլ նաեւ զօրութիւնը։ Միշտ տրամադրելի, մարզուած, և առնական արիութեամբ տոգորուած բանակ մը, բազմաթիւ նաւատորմիղ մը, որոնք թոյլ տան իրեն իր ձայնը բարձրացնելու, երբ հարկ ըլլայ, հակառակորդին աչքին սեղ նայիլ՝ ձեռքը թուրին վրայ դրած, և չաղեցնել ուժգին իր խարազանը։ Արդ, խոստովանիմ հիմա ձեզի...»

Մ. Տուէմ հոս ընդմիջեց իր խօսքը։ Իր խոսակցութեան ամէնէն փափուկ կէտին հասած էր։ Ընդհուպ նորէն սկսաւ.—

«Ցաւ ի սիրտ կը տեսնեմ որ իմ պաշտօնակիցներս մեծագոյն մասը պէտք եղածին պէս չեն զբաղիր այս կացութեամբ։ Պարտաւոր էին անոնք այս մասին շատ մօտէն յարաբերութեան մտնել իրենց ընկերներուն հետ։ Անոնք դիւանագիտութեան թշնամի երեւալով կը կարծեն յառաջիմութեան դասին ծառայել։ Պատերազմի մը կարելիութեան առջեւ կը դողան կը սարսափին։ Պատերազմէ մը խուսափելու լաւագոյն միջոցը ա՛ն չէ։ Խաղաղասիրութիւնը մինչեւ ակարացումի կը տանին։ Ասիկա մեծ անհաջութիւն մըն է։ Ես ալ իրենց չափ խաղաղութիւնը կը սիրեմ, որովհետեւ կը գիտնամ։ Բայց ինչպէս չեն կրնար տեսնել թէ պատերազմի վտանգը միշտ մեր առջեւ կը սպառնայ գերմանական սահմանագիծին։ Մէկ կայծը կրնայ վաղը մեծ հրդեհ մը բորբոքեցնել։ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը պահ մը կաղացած է ճարտնական պատերազմին հետեւանքով։ Մենք մոր յոյսը միմիայն մեր սեփական օգնութեան ապրիւրներուն վրայ պէտք է դնենք։ Մեր երկրաբերական եռանդը ա՛յս մասը աւելի պէտք է զարգացնենք և ոչ թէ ներքին անպտուղ պայքարներով ակարացնենք զայն։ Երկրասիրութեան վրայ շատ քիչ կը խօսինք, բայց անիկա է ամէնէն ազնուականը և հարկաւորը բոլոր ուժերուն։ Ուրբանեակի քաղաքականութիւն չընենք, մենք մեզմով հարատ ըլլանք, և, եթէ հարկ ըլլայ, քիչ մըն ալ յանդգնինք։»

Տուէմ երկար ատեն խօսեցաւ Ֆրանսայի ազգային արժանապատուութեան վրայ։ Ձգածկեց ինձմէ թէ Ֆրանսայի համար ծանր խառնաշիոթութիւններէ կը վախցուի Զինաստանի և Ճաբանի կողմէ։

«Զինացիներուն վրայ չատ սիրալ գաղափար կազմուած է, ըսաւ։ Մի միայն Մանտարինները կը տեսնեն Եւրոպայի մէջ։ Անոնք նրբացած քաղաքակրթուած, դասակարգութեամբ կակղացած մարդիկ են։ Բայց բուն ժողովրդային Զինացիները բոլորովին տարբեր են։ Անոնք պատերազմող են և անագորոյն պատերազմիկներ, հիշդ իրենց ճարտնցի դրացիներուն պէս։ Կը սիրեն ռնխնայ կռիւները, ահռելի նախիրները։ Ես տեսած եմ թէ ի՞նչպէս ամբողջ չինարնակ գաւառներ գրեթէ փճացած են իրենց ներքին գրժութեան հետեւանքով յառաջ եկած կռիւներու մէջ, թէ ի՞նչպէս յաղթական կողմը անգթաբար խեղանդամած է պարտեալները, և թէ ի՞նչպէս այս հակայական նախիրները բնակիչներուն կէսը պակասեցուցած է։ Այն օրը որ Երկնային Կայսրութեան քաղաքացիները Ճարանի նման իւրացնեն գիտական-զինուորական մէթոտները, և հին Եւրոպայի վրայ յարձակին, թերեւս լիսուն և կամ հարիւր տարիէն, — այն ատեն բարբարոս նոր արշաւանք մը պիտի ըլլայ, որ ալ աւելի ահռելի պիտի ըլլայ, որովհետեւ Մ. Արեւելքինեռուն բնաձին վայրագութիւնը այժ պիտի առնէ արդի զինուորին յատկութիւններէն։ Եւ Մ. Արեւելքի մեծ գաղթավայրն է որ առաջին հարուածը պիտի կրէ։ Պէտք է այժմէն պատրաստուիլ ասոր համար։»

[illegible] վրայ, որոնց առաջնորդեց զիս, ուեւցուց Տուէմ.—

«Իմ խօսքերս մասնաւոր հետեւութիւններ մը՛ հանէք։ Ամէն բանի հանգստաւոր, դարձեալ վստահութիւն ունիմ ապագային վրայ։ Ես լաւատես եմ։ Եւրոպայի Տէրութիւնները թերեւս Զինացիներուն դէմ պիտի միանան, և ընդհանուր վտանգին դէմ մէկ ամբողջութիւն պիտի կազմեն։ Այս է անտարակոյս միակ հաւանականութիւնը։ Մեր երկիրը այդ պարագային մեծ դեր մը պիտի կատարէ։ Աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն հետ չփման մէջ գտնուած եմ։ Իրա՛ւ է որ Ֆրանսացիք չատ սխալներ ունին, բայց դարձեալ ամէնէն խելացի ժողովուրդն է։ Հիմա եկեք անհամեստ պիտի դառնէ զիս։»

Բայց ա՛յ բնաւ անհամեստ։ Այս բառերը՝ ա՛յդպիսի բերնէ մը դուրս եկած՝ շատ ուրախացուցին զիս։ Եւ դէպի նախասենեակ երթալու ատեն ինքզինքիս մտածեցի որ եթէ Ֆրանսացիք բոլոր Եւրոպայի ամէնէն խելացիներն են, Մ. Տուէմ Ֆրանսացիներուն ամէնէն խելացիներէն մէկն է։

1905

ՀԱՄԱՇԽԱՐՀԻԿ ՊԱՏՄՈՒԹԵԱՆ ՏԱՐԻ ՄԸ

Նայէ Ֆրայէ Բէհսէեն

Ամէն պատմութիւն համաշխարհիկ չէ։ Բայց եթէ անցեալին հետ սերտ յարաբերութիւններ ունեցող Մ. Արեւելեան մրջնագային խնդիրներ և դէպքեր համաշխարհիկ պատմութեան իրաւ նշանագրօրէն հարկ է նկատել, և օրանց արդիւնքը կ'ազդէ նաեւ ապագային վրայ, տասը տարիէ ի վեր չէ եղած տարի մը որ համաշխարհիկ դրօշմ կրէ քան ա՛յս տարին՝ օրուն ծայրին վրայ կը գտնուինք։ Պարզ Բրօնիկագրի մը գործը չէ պատմել 1905 տարիին Մ. Արեւելեան դէպքերը։ Արիւնաւէտ ճակատամարտներ ա՛յնքան կարեւորութիւն չունին հիմակ որ անոնց յիշատակը միայն մնացած է, այլ այդ պատերազմին քաղաքական և տնտեսական արդիւնքներ կը մնան իրաւ յաւերժական արձաններ այն համաշխարհիկ փոփոխութեան։ որ առաջ եկաւ Մ. Արեւելքի կերպարանափոխութենէն։

Երկար ատենէ ի վեր այսպիսի փոփոխութեան ակնատես չէր եղած աշխարհ տարիի մը վերջաւորութեան մէջն, ընդհանրապէս նոր տարիին արշալոյսը կ'երթար սովորաբար կը մտնէր հին տարիին վերջալոյսին մէջ, կամ ժամանակին սովորական ծնունդ մէջ։ Բայց այս տարին լուսեց անլուսելի խնդիրներ և առասպելներ Մ. Արեւելքի մէջ, ուր սկզբնաւորութիւն մը տեսնուեցաւ, որուն ծայրը տակաւին յայտնի չէ։ Չի գիտցուիր դեռ թէ անգլեւռանական զինակցութիւնը և Ռուսիոյ Մ. Արեւելեան քաղաքականութեան նոր ուղղութիւնը ի՛նչ նոր անակնկալներու առիթ պիտի դնէ ապագայ տարիները, և ա՛ւր պիտի յանգին։ Հոս կ'արժէ դարձեալ կրկնել հարիւր տարի առաջնան այն նշանաւոր խօսքը թէ՝ օրերը Մ. Արեւելքի կողմը մարը կը մտնեն։

Մ. Արեւելքի հորիզոնը անթափանցելի մթութեամբ պարուրուած է։ Երբ գրեթէ մէկ տարի առաջ, 1905 Յունուար Չին Բարի Արիւրի գրաւման լուրը տարածուեցաւ աշխարհի ամէն կողմերը, կարծուեցաւ թէ Մանշուրական պատերազմին համաշխարհիկ պատմութեան արիւնաներգ մէկ գլուխը գոցուեցաւ։ Մ. Արեւելեան գաճաճ մը աշխարհի թատերաբեմին վրայ չըլսուած չտեսնուած քաջագործութեամբ քակեց ուրշակեց Ռուսիոյ Մ. Արեւելքի մեծ պատուարը, և այսպէսքաղաքական աշխարհին մէջ մեծ ծակ մը բացուեցաւ։ Բայց պատերազմը դարձեալ շարունակուեցաւ, և հեռդհեռ աւելի զգալի եղաւ իր հակազդեցութիւնը։

Այսպէս Մ. Արեւելեան պատերազմը աշխարհի կերպարանքը փոխեց, եւ ապագայ հարցերու նոր դուռ մը բացաւ այն կողմերը։ Երբայի մէջ առաջին հակազդեցութիւնը եղաւ Ֆրանսայի վրայ, որ զրկուեցաւ երկար ժամանակի մը համար իր զինակցին աջակցութենէն։ Տէլքասէ փ'լեց իր քաղաքականութիւնը և Դերմանիա մեկուսացնելու ջանադիր եղաւ, մօտենալով Անգլիոյ, և այս ամէնը արդիւք Մ. Արեւելեան նոյն պատերազմին։ Բէլ մնաց այս քաղաքականութիւնը պատերազմ առաջ բերէր Դերմանիոյ և Ֆրանսայի մէջեւ։ Բայց Երկեակ (ռուս և Ֆրանսական) Զինակցութիւնը ա՛չ ան է ինչ որ էր Մ. Արեւելեան պատերազմէն առաջ։ Ռուսերոյ հոս դարձակ ցուցութիւնը, որ կնքուեցաւ Մանշուրիայ մէջ առաջին պարտութիւններէն վերջ, այսօր կը թրթռի ֆրանսական քաղաքականութեան, և այս անգլեւֆրանսական համաձայնութիւնը արդէն մեծ իրարանցում առաջ բերաւ Եւրոպայի մէջ։ Իրրեւ լրացուցիչ մասը անգլեւռանական նոր զինակցութեան որ ռուս եւ ճարտնական Հաշտութեան պատերազմներուն Բարիզամբի մասնէն երեք օր վերջ հրատարակուեցաւ իրրեւ նշան մը թէ Ռուսիա համաշխարհիկ քաղաքականութենէն երկար ժամանակի մը համար դուրս ձգուած է։

Մարոքի Դարձին վրայ նոր հրատարակուած Կանանչ Տետրակը ցոյց տուաւ թէ Ֆրանսա կը վախնար մշտ Դերմանիոյ մէկ յարձակումէն իրեն վրայ, քանի որ այլեւս Ռուսիոյ զինակցութենէն պիտի չկրնար օգտուիլ ինքը, և իրր թէ այս մասը Դերմանիոյ արքունեաց պատերազմական կուսակցութենէն լուր առնուեր է Պերլինի ֆիզրանական դեսպանատունը։ Դասպանը սխալ իմացեր է, բայց ամէն պարագայի մէջ յայտնի է թէ Մ. Արեւելքի մէջ ռուսական պարտութիւնը ա՛ր քան ազդեց Եւրոպայի սիրազգային կացութեան վրայ։ Բայց Մարոքեան խնդիրը ուրիշ պատճառներ ալ ունէր, որոնցմէ գլխաւորն է անգլեւֆրանսական պայմանագրութեան կնքումը։ Տէլքասէ Անգլիոյ հետ Մարոքի մասին կնքած պայմանագրութիւնը՝ պաշտօնապէս իմաց տուած չէլալով Դերմանիոյ, Վիլհէլմ կայսր այս զանցառութեան պատասխանեց իր Թանգերեան այցելութեամբ։ Տէլքասէ կը խօրհէր թէ Անգլիոյ հետ մտնելէն վերջ այլեւս Դերմանիային վախնալիք տեղ չունէր թէ անգլեւֆրանսական շահերուն հաւասարութիւնը կը բաւէր Եւրոպայի մէջ Մարոքի գաղթային գործերուն կարգադրութեան։ Բայց Պերլինի մէջ այսպէս չմտածեցան, և այսպէս մեծ ցաւ Մարոքի գործը։ Անգլիա Ֆրանսայի կողմը ըլլալով, Անգլիա՝ որ Դերմանիոյ դէմ իր յոռի տրամադրութիւնները յայտնապէս ցոյց կուտար, Պերլինի մէջ ասիկա բացարձակ սպառնալիք մը նկատուեցաւ Դերմանիոյ դէմ։ Տէլքասէ պաշտօնէն գլխուքը մնաց։ Ուսվիէ յանձնուեց Տէլքասէի, բայց բոլոր փոփոխութիւնը չնանրպատեցաւ ցորչափ Ֆրանսա-Գերմանական պատերազմի մը վտանգը կար։ Հիմա տեսնենք թէ Ալժեզիրասի Ժողովը պիտի անհետանա՞ ինչպէս չեն կրնար տեսնել թէ պատերազմի վտանգը միշտ մեր առջեւ կը սպառնայ գերմանական սահմանագիծին։ Մէկ կայծը կրնայ վաղը մեծ հրդեհ մը բորբոքեցնել։ Ռուսիոյ բարեկամութիւնը պահ մը կաղացած է ճարտնական պատերազմին հետեւանքով։ Մենք մոր յոյսը միմիայն մեր սեփական օգնութեան ապրիւրներուն վրայ պէտք է դնենք։ Մեր երկրաբերական եռանդը ա՛յս մասը աւելի պէտք է զարգացնենք և ոչ թէ ներքին անպտուղ պայքարներով ակարացնենք զայն։ Երկրասիրութեան վրայ շատ քիչ կը խօսինք, բայց անիկա է ամէնէն ազնուականը և հարկաւորը բոլոր ուժերուն։ Ուրբանեակի քաղաքականութիւն չընենք, մենք մեզմով հարատ ըլլանք, և, եթէ հարկ ըլլայ, քիչ մըն ալ յանդգնինք։»

Տուէմ երկար ատեն խօսեցաւ Ֆրանսայի ազգային արժանապատուութեան վրայ։ Ձգածկեց ինձմէ թէ Ֆրանսայի համար ծանր խառնաշիոթութիւններէ կը վախցուի Զինաստանի և Ճաբանի կողմէ։

«Զինացիներուն վրայ չատ սխալ գաղափար կազմուած է, ըսաւ։ Մի միայն Մանտարինները կը տեսնեն Եւրոպայի մէջ։ Անոնք նրբացած քաղաքակրթուած, դասակարգութեամբ կակղացած մարդիկ են։ Բայց բուն ժողովրդային Զինացիները բոլորովին տարբեր են։ Անոնք պատերազմող են և անագորոյն պատերազմիկներ, հիշդ իրենց ճարտնցի դրացիներուն պէս։ Կը սիրեն ռնխնայ կռիւները, ահռելի նախիրները։ Ես տեսած եմ թէ ի՞նչպէս ամբողջ չինարնակ գաւառներ գրեթէ փճացած են իրենց ներքին գրժութեան հետեւանքով յառաջ եկած կռիւներու մէջ, թէ ի՞նչպէս յաղթական կողմը անգթաբար խեղանդամած է պարտեալները, և թէ ի՞նչպէս այս հակայական նախիրները բնակիչներուն կէսը պակասեցուցած է։ Այն օրը որ Երկնային Կայսրութեան քաղաքացիները Ճարանի նման իւրացնեն գիտական-զինուորական մէթոտները, և հին Եւրոպայի վրայ յարձակին, թերեւս լիսուն և կամ հարիւր տարիէն, — այն ատեն բարբարոս նոր արշաւանք մը պիտի ըլլայ, որ ալ աւելի ահռելի պիտի ըլլայ, որովհետեւ Մ. Արեւելքինեռուն բնաձին վայրագութիւնը այժ պիտի առնէ արդի զինուորին յատկութիւններէն։ Եւ Մ. Արեւելքի մեծ գաղթավայրն է որ առաջին հարուածը պիտի կրէ։ Պէտք է այժմէն պատրաստուիլ ասոր համար։»

[illegible] զիս, ուեւցուց Տուէմ.—

«Իմ խօսքերս մասնաւոր հետեւութիւններ մը՛ հանէք։ Ամէն բանի հանգստաւոր, դարձեալ վստահութիւն ունիմ ապագային վրայ։ Ես լաւատես եմ։ Եւրոպայի Տէրութիւնները թերեւս Զինացիներուն դէմ պիտի միանան, և ընդհանուր վտանգին դէմ մէկ ամբողջութիւն պիտի կազմեն։ Այս է անտարակոյս միակ հաւանականութիւնը։ Մեր երկիրը այդ պարագային մեծ դեր մը պիտի կատարէ։ Աշխարհի բոլոր ժողովուրդներուն հետ չփման մէջ գտնուած եմ։ Իրա՛ւ է որ Ֆրանսացիք չատ սխալներ ունին, բայց դարձեալ ամէնէն խելացի ժողովուրդն է։ Հիմա եկեք անհամեստ պիտի դառնէ զիս։»

Բայց ա՛յ բնաւ անհամեստ։ Այս բառերը՝ ա՛յդպիսի բերնէ մը դուրս եկած՝ շատ ուրախացուցին զիս։ Եւ դէպի նախասենեակ երթալու ատեն ինքզինքիս մտածեցի որ եթէ Ֆրանսացիք բոլոր Եւրոպայի ամէնէն խելացիներն են, Մ. Տուէմ Ֆրանսացիներուն ամէնէն խելացիներէն մէկն է։

Ամենքս ալ ՝ՀԷ։ Բարիզ մը մէջ։ Կը փորձեցի նկարագրել զայն, նա՛յնպէս գտած եմ Մ. Տուէն Բալէ-Գուանան իր նախագահական դասրիին մէջ, զոր գրուած ան ա՛յնքան նշանաւոր պատական մարդիկ, սկսեալ Մորնի կոմսէն մինչեւ Կամպէթիթա։ Դասրիը յոյժ ընդարձակ սրահ մըն է, կարմիր մետաքսեայ վարագոյրներով, ոսկեզօծուած կարասիներով և պատուհաններով, պերճանքի առաջնակարգ նմոյշ մը։ Բանի սը գեղարուեստական գործեր, զոր Նախագահը իրեն հետ բերած է Մ. Արեւելքէն, պղնձեղէն արձանիկներ, ճարտնական ասիաներ, լուսանկարներ, չրաներկներ, բարեբախտաբար կը սրբագրեն Սրահին պաշտօնական անզարդութիւնը։ Մ. Տուէմ արտասովոր բարեկամութեամբ կ'առաջնորդէ զիս իր փառաւոր գրասենեակը, և գրասեղանին առջեւ նստելով կ'սկսինք խօսիլ ՝ՀԷկէ Նրէկ։

Կրնաք գուշակել թէ ի՞նչ հարցումներ պիտի ըսեմ իրեն։ Հարցումներ ուղղեցի անոր անցեալին, ներկային և ապագային վրայ, Ֆրանսայի ներքին և արտաքին քաղաքականութեան վրայ, ուրիշ հազար նիւթերու վրայ երեսխաններուն և նախարարներուն, իր բարեկամներուն և թշնամիներուն, այսօրեան և վաղուան մարդոց վրայ։ Ուշադրութեամբ սարկ կ'ընէ լսեր։ Իր արքուն, ուշիմ գլուխը վեր կը բարձրացնէ, իր թափանցիկ աչքերը սկնարկ սը կը նեռան վրայ։ Ցնծալ կ'ըսէ ինձ խնդալով, պատասխան ձայնով, և իրաքանչիւր բառ չնչեալով մը առ մի.—

«Կը տեսնէք ա՛ր քան դժուարին է կացութիւնս։ Կ'ուզուի իմ նկարագիրս ընել արտաքսումներ թերթի մը մէջ։ Կը փորձիք որ հիշդ ըլլայ այս նկարագիրը, և եթէ իմ բոլոր մտածումներս ըսեմ ՝ՀԷի, Բարիզի մէջ պիտի ամբաստանեն զիս թէ ինքնագլուխ գործել կ'ուզեմ, թէ Սրեսի. Ժողովին իրաւասութեան դէմ կը գործեմ, ա՛վ գիտէ մինչեւ իսկ պիտի ամբաստանեն զիս թէ իմ անձնական ապրեցութիւնս ծայրայեղօրէն կ'ուզեմ զգալի ընել։»

Ցայսմէ է որ երբ Տուէմ Հնդկաչինէն դարձաւ, ընկերվարականները, և քանի մը արմատականներ, ամենք կատաղարար, ոմանք հեգնելով, սկսան ծածկամիտ պայքար մը մղել սոր դէմ, որ իրենց աչքին մեծ նշանակութիւն մը առած էր։ Տէմօքրատները բնականէն նախանձոտ կ'ըլլան։ Ամենքի օրերէն ի վեր բնաւ փոխուած չեն մնանք։ Ժողովուրդին պարզ դասակարգէն զարգացող, առաջ եկող քաղաքացիները չեն սիրեր, օրանք հասարակ մակարդակէն վեր կը բարձրանան։ Տուէմն վարկաբեկ ընելու համար ժողովուրդին աչքին, անոր նկարագիրը կասկածի տակ ձգելու համար, մասնաւոր բան մը դարբեցին.— Տուէմ կանութիւն։ Կը հակցուի դիւաւորութիւնին։ Տուէմականութիւնը Գուլանժէականութեան մէկ նոր ձեւն էր։ Ամէն հեռեւութիւնները կը հանէին այս բաղդատութենէն։ Հնդկաչինաւ փախաքան նախագահական թեկնածու կ'ամբաստանէին։ Տուէմի արտասովոր ուղղութիւնը ամօթահար ըրաւ այս մեքենայութիւնները, բայց անոր հակառակորդները առիթ չեն փախցներ շարունակ իրենց մատը փաթթելու անոր ամէնէն անչան մէկ խօսքը անգամ։

Վայրկեան մը վարանումէ մը վերջ դարձեալ խօսեցաւ.—

«Թա՛ղ այդպէս ըլլայ։ Չեմմէ բան մը չեմ ծածկեր։ Դարձեալ հրատարակութիւնը միշտ ամէնէն լաւ ճարտարութիւնն է, հրապարակաւ ամէն բան ըսուելէն չարիք առաջ չի գար Ֆրանսայի մէջ։ Եւ համոզուած եմ որ ինչ որ ձեզի պիտի ըսեմ, Ֆրանսացիներուն մեծամասնութեան ներքին կարծիքն է։»

Հաւնցայ թէ մեր խօսակցութիւնը հետաքրքրական պիտի ըլլայ։

«Տեսէ՛ք», սկսաւ դարձեալ, «Մ. Արեւելքի մէջ իմ բնակութիւնս ինծի համար շատ նպաստաւոր եղած է։ Հոն ազգեցայ իրերը դասել բարձր և լայն տեսակէտով։ Հոս մեր ներքին պայքարներուն պատճառաւ իրողութիւնները չենք կրնար գնահատել պէտք եղածին պէս։ Բայց հեռուէն կրնանք

[illegible]

համեմատութիւններուն տակիլ։ Արլարեւ կը խոստանամ որ կարեւոր խնդիրներ ու Տրեյֆիւսի գործը, Բօսքորային ինդիրը, բայց շատ քիչ նշանակութիւն ունին անոնք բաղդատմամբ Ֆրանսայի ներկայ համաշխարհիկ դիրքին։ Այո՛, Ֆրանսա հիմա ինքզինքն բաւական է եւրոպական Տէրութեանց մէջ իր դիրքը պահելու բայց պատմութեան մէջ իր նախորդ առաջին դիրքը պահելու պարտաւոր է։ Ֆրանսա պէտք է Մեծ Տէրութիւն մնայ, եթէ ոչ՝ վտանգ կայ որ իր գոյութիւնն պիտի չկրնայ պահել։ Ասիկա կ'ըսեմ ա՛յ թէ միայն իր ուանդութիւններուն, իր հմայքին, և իր հին ազդեցութեան համար, այլ նաեւ այսօրուան աշխարհին մէջ իր բանելիք դիրքին համար, իր սահմաններուն համար, իր ազգային և աշխարհագրական պայմաններուն համար։ Անկարելի է Ֆրանսայի՝ իր առաջնակարգ դիրքէն վար իջնել և երկրորդ յաջակցին վրայ մնալ։ Երբեք Ֆրանսա պէտք չէ ըլլայ Հոլանտա մը կամ Զուիցերիա մը։ Մնալու համար ա՛յն տեղին վրայ, զոր պահպանելու գիտակցութիւնը ունի, անհրաժեշտ է որ ա՛յ միայն իրաւունքը իր կողմը ըլլայ, այլ նաեւ զօրութիւնը։ Միշտ տրամադրելի, մարզուած, և առնական արիութեամբ տոգորուած բանակ մը, բազմաթիւ նաւատորմիղ մը, որոնք թոյլ տան իրեն իր ձայնը բարձրացնելու, երբ հարկ ըլլայ, հակառակորդին աչքին սեղ նայիլ՝ ձեռքը թուրին վրայ դրած, և չաղեցնել ուժգին իր խարազանը։ Արդ, խոստովանիմ հիմա ձեզի...»

Մ. Տուէմ հոս ընդմիջեց իր խօսքը։ Իր խոսակցութեան ամէնէն փափուկ կէտին հասած էր։ Ընդհուպ նորէն սկսաւ.—

«Ցաւ ի սիրտ կը տեսնեմ որ իմ պաշտօնակիցներս մեծագոյն մասը պէտք եղածին պէս չեն զբաղիր այս կացութեամբ։ Պարտաւոր էին անոնք այս մասին շատ մօտէն յարաբերութեան մտնել իրենց ընկերներուն հետ։ Անոնք զինուորականութեան թշնամի երեւալով կը կարծեն յառաջիմութեան դասին ծառայել։ Պատերազմի մը կարելիութեան առջեւ կը դողան կը սարսափին։ Պատերազմէ մը խուսափելու լաւագոյն միջոցը ա՛ն չէ։ Խաղաղասիրութիւնը մինչեւ ակարացումի կը տանին։ Ասիկա մեծ անհաջութիւն մըն է։ Ես ալ իրենց չափ խաղաղութիւնը կը սիրեմ, որովհետեւ կը գիտնամ։ Բայց ինչպէս չեն կրնար տեսնել թէ պատերազմի վտանգը միշտ մեր առջեւ կը սպառնայ գերմ

ցան վկայէն, որ ըսաւ թէ մարդասպանի գլխարկը տեսած կարգն է, բնակարկղագործը տեսած չեն, սակայն չկրնար ըսել թէ կառապանին պատկերն ալ ասոնց մէջ կը գտնուի թէ ոչ։

ՄԷՐՍԻՆԷ ՈՐԴԻ ՍԹԱԼԻՆԻ, 40 տարու, Մրսիլիէօթ, Բուրա, Թուրքիա գաղթ, Բէշկիրէի փեղոց, 12 թիւ տունը բնակող Ժաքի կինն է։ Յայտարարեց թէ Նոյեմբերի տասնեակին վարձակալ Մանալաքի անուն մարդու մը մօտ երբեմն կուգար Ալիֆօս անուն անպէս անմօրուս մարդ մը։ Դէպքէն երեքշաբթի ամիս առաջ Ալիֆօս իրեն գէմելով մէկ սպիի տեսակ մը վարձոյ եւ ժամանակ մը բնակելէ եռաբ։ Բանալով թէ Ալիֆէնք, անկէ Մարսիլիա եւ յետոյ Վիեննա պիտի երթայ, անցած Յուլիս 19ին (Ն. Տ.) բաց գագաթ մը կանչեց եւ երկու պայուսակէ բաղկացած դեղերը առաւ գնաց։ Տունը եկած միջոցին անցագիրը ցոյց տուաւ, ուր նշանակուած էր թէ Իմալոյի է։ տունը Ալիֆօս եւ յանձնակատար։ Այդ անձին մօտ մէկ քանի անգամ եկաւ կարճատեւակ, սեւ պեխերով, թխադէմ, 30 տարեկան ու գլխարկաւոր տեսնի մը, որուն անունը չի գիտեր։ Ալիֆօս ըսաւ որ հայրը Իմամանիոյ մէջ վաճառական է։ Իր տունը բնակած տեղն երբեմն չորսինգ օր կը բաց պակայէր եւ ուրիշ տեղ կը մնար ու երբ իրեն հարցնէր, կը պատասխաներ թէ տնա բլալով գիւղ կ'երթայ։ Լսածներուն երբ ցոյց տուուցաւ վկային, յայտարարեց թէ չճանչնար։

ԺԱՆ ՁԻՏՕ, 55 տարու, որ նոյն տունը կը բնակի եւ Բուրլի մէջ բանի մը չրասկան ու հաբեական ապրանք եւ հնութիւններ կը ծախէ։ Յայտարարեց թէ Տարպէլէխրն Իւսմանիայեն եկած Մանալաքի անուն մարդու մը իր տան մէջ սենեակ վարձու տալէն երկու ամիս առաջ, Ալիֆօս անուն մարդու մը եւ մէկ սպիով սենեակ մը վարձու տուաւ։ Ալիֆօս, երկու ամիս բնակելէ յետոյ, գնաց։ Անոր ժամանումը եւ մեկնումը թաղ տուաւ տարի կանութիւն։ Անգամ մը անոր օտար մարդ մը գալը տեսաւ։ Ալիֆօս ըսաւ որ տպէք առաջ Բուրլի մէջ ուրիշ տուն մը նստացաւ եւ զրաղումն է յանձնակատար։ Կինը ըսած էր թէ Ալիֆօս երբեմն չարաքը երկու անգամ գալով կը յայտէր թէ Մալթէլէ կամ Պէյոլը-էրէ գացած էր։ Զ.ի երբեմն կը տեսնէր Բուրա, Շանդէլիէ, երթալով կը նստէր, սակայն չտեսաւ որ իր տունը գտնուած պահուն լրագիր առնէ։ Ալիֆօս դէպքէն չարաթ մը առաջ մեկնեցաւ։ Վկան ցոյց տրուած լուսանկարներուն համար ըսաւ թէ առանցմէ ոչ մէկը կը ճանչնայ։

ԱԼԻ ՊԻՆ ԱՀՄԷՏ, Պուլսեցի, 35 տարու, որ Գոլոշ Փաշա կը բնակի եւ կառապան է։ Յայտարարեց թէ դէպքէն 21—22 օր առաջ, ուրբաթ օր մը Բուրա, Թօգաթլեանի Բազմոցին առջեւ ամբաստանեալներէն Ժորիը՝ աչքը ակնոցով եւ հնոտ ուրիշ մարդով մը տեսաւ։ Երբ առանց քաշուշտալու անիւով կառք մը նստած էին։ Կառապանին տեղն ալ երկու հոգի նստած էին։ Կառապաններուն երկուքն ալ խակ էրն եւ զրբոր կը մարզէին։ Կառքը կը գտնուէր Սէլամլըքէն վերադարձող ուրիշ կառքերու հետ, որով անկէ կը վերադառնար։ Ժորիա ձաթ կողմը նստած էր։ Կառքը Պոլսոյ մէջ չինուած չէաւլով լաւ դրուած էր։ Հարցուեցաւ Ժորիի թէ ի՞նչ պիտի ըսէ։ պատասխանեց որ վկան սուտ կ'ըսէ։ վասն զի ինքը այդ կառքը չեր նստած, ուրբաթ օրերը գրասենեակէ կը գտնուէր եւ արհաստութիւն առնելով դուրս ելած ալ չեր։ Եւ Սրպէրի վճռատուն էր երբ հարցուի, ճշմարտութիւնը երեւան պիտի ելլէ։ Վկան նորէն յայտարարեց թէ Ժորիի ակնոցը սեւ էր ականներուն մնցուղ տեսակէ։ Ժորիա աչքն դրաւ իր գործածած զգաստակաւոր ճարմակ ակնոցը եւ ապրարարեցաւ վկայէն որ ուշադրութեամբ նայի։ Վկան պատասխանեց թէ տեսած պահուն սեւ ակնոց դրած էր եւ այդ ակնոցը չէր։ Վկան լուսանկարները տեսնելով, Մըկրտիչը ու Ժորիը ճանչցաւ։ Այս վկայէն 1321 յուլիս 12 թուականով արձանագրուած յայտարարութիւնը կարդացուեցաւ, ուր ըսած էր թէ իրեն ցոյց տրուած կառքին բեկորները ճանչցաւ զոր 20 օր առաջ Սէլամլըքէն վերադարձին տեսաւ։ Իրրեւ ու ապիտաս. կառաս ժորովով ու սեւ ապոցով մարդ մը նստած էր ձախ կողմը, բայց աջ կողմը նստողը չկրցաւ որոշել։ կառքը Գոքթիւրի քովինէն դէպի վար իջաւ։ կառապանը երկայնահասակ Հայ մը էր։ Կառապանին քովը ուրիշ մը ալ կար, սակայն որ ազգին պատկանիլը չէր ճանչ։ անանց վերջինն տեսաւ որ կառապաններէն մէկը մրուսը կը մարզէ։ Կառքը նոր դրութեամբ ու ապնենգն ալ քաշուշտալ պատասխանեցաւ, իր ուշադրութիւնը հրաւիրեց ու շատ նայեցաւ։ կառքին մէջ տեսած անձը Ռուսիոյեի չէր նմանիր։ Այս յայտարարութիւնները հաստատեցան վկային որ յարեց թէ ինք գիշեր մօրուքով ըսած էր, թէ կառքին ծածկոցը բաց էր եւ արշիւնց կ'երթար։ Չգիտեր թէ նոյն պահուն ժորիի կրած գլխարկը հիմակուան գլխարկն է թէ ոչ։ Նախագահը ըսաւ թէ քանի որ գլխարկը չկրցաւ զանազանել, ակնոցը ի՛նչպէս կը զանազանէ։ Վկան պատասխանեց թէ կառքին ու կառապանին եւ նոյն անձին երեսը լաւ մը նայեցաւ, բայց գլխարկը չդիտեց։

ԱՍԻԹԱՒԻ ՈՐԴԻ ԱՆԱՍԹԱՍԻ 28 տարեկան Նիյէցի, որ նախապէս Մէրսինէ կնոջ ուսը կը բնակէր, եւ հիմա Փէրիթբուլ ուսն մը կը բնակի եւ Շերքէթի Պայրբէի վարչութեան մէջ գրագրէր է։ Յայտարարեց թէ նախապէս իր բնակած ուսը Ալիֆօս անուն մարդ մը գալով երկու—երեք ամիս բնակեցաւ։ սակայն չգիտեր թէ ո՞ր ամսուն եկաւ։ անգամ մը ասոնք մէջ անոր նստդիպեցաւ, բայց իրարու սենեակ չայցելեցին։ Իսկ անցած յուլիսի վերջերը ելաւ նոյն ուսէն, վերադարձաւ անձն ալ նոյն ամսուն եւ իրեն առաջ ելաւ, սակայն դէպքէն օ՛րքան առաջ գացած ըլլալը չի գիտեր։ Ինք գալն չտեսաւ գացած օրը, յետոյ ասն աբրշէն իմացաւ որ մէկ քանի օր առաջ սպանած է։ Ալիֆօս սեպհ ու անմօրուս էր։ Տան սրբոյշն իմացաւ որ գրագիր է և երբեմն ալ ուսն չի գար։ Տունը մէջ Բարլ անունով մարդ մը չէ ուսչցած։ Հարցաքննութեան պահուն վկան յայտարարած էր որ ինք գիշերը՝ բան Ալիֆօսի թէ Մարսիլիա պիտի երթայ, ի՛նչ՝ չգնաց։ Ալիֆօս պատասխանեց որ պիտի երթայ։ Անոր վրայ երբ երթալը չհարցուց և ան ալ չըսաւ։ Նոյն իրիկունը Ալիֆօս անապարատօրէն լամպերը առաւ և տրկին Մէրսինէի սենեակը ելաւ։ երբ ինք ալ իր սենեակը քաշուած էր։ Այս յայտարարութիւնները հաստատեցան վկային, որ ըսաւ թէ նոյն գիշերը ասնը դուռը զարնուելով բացաւ և Ալիֆօսը տեսաւ որ ըսաւ թէ տիկինէն ասն տրրոշ համար մէկ քանը այցառամ առնելով այդ ասունը իր բարեկամներուն պիտի յանձնարարէ։ Այս ըսելով վեր ելաւ Տիկնոջ քովէ։ Եղած հարցումի մը պատասխանելով վկան յայտարարեց թէ ասն տրրոշմէն իմացաւ որ նոյն ասունը Բարլօ անուն մարդ մը բնակած է, սակայն ինքն չէ տեսած։ Ալիֆօս երկայնահասակ էր։ բարակ ձայնով, գրեթէ 30 տարեկան և անպէս անմօրուս։

ԵՂԻԱ ՄՍՐԳԱՐԵԱՆ, 38 տարու, Զմրկածաղցի, որ Շիշլի, Թրամաէլի յայտարարին կիցը սրճարար է։ Յայտարարեց թէ փախստականներէն Սրվաշտի Մկրտիչ ու ձիավար Սրուանդ Շիշլիի կողմը ախոռ մը վարձեցին։ Ատանք երբեմն իր սրճարանը կուգային, ժորժ անունով և գիրուկ, խարտեաշ պէխով։ մինչհասակ 40-45 տարեկան մարդու մը հետ։ Ախոռը վարձուելէն 15-20 օր ետքը քաշուշտալ պատած անիւով կառք մը բերին։ Այդ կառքը թէեւ Մկրտիչ կը վարէր, սակայն դէպքէն 10 օր առաջ Մկրտիչ անհետացաւ։ Ժորժի գալուն վրայ Մկրտիչ ըսաւ որ այդ անձը իրեն յանձրդեց։ Կառքը Մկրտիչ կը վարէր և ժորժ ալ մէջը կը նստէր և այդ կերպով իր խանութին առջեւէն անցնելով Քաղաքամանէի և Ձէյնաբէրլի կողմերը կ'երթային։ Դէպքին առաւօտն ձիավար Սրուանդ իր սրճարանը գալով ըսաւ թէ գիւղ կ'երթան, յետոյ զանազ չտեսաւ։ Զիրերը, ախոռը վարձելէն ետքը գնեցին։ Ախոռը իր սրճարանէն չտեսնուիր, որով չտեսաւ թէ նոյն օրը որ՞նք կառք տասան։ Ատանք երբ իր սրճարանց գային, խանութէն դրամը կը վճարէին և պարտք չուտէին։ Լուսանկարները ցոյց տրուելով, վկան Մկրտիչը ու Սրուանդը ճանչցաւ։

ՀԱՍԱՆ ՈՐԴԻ ԻՊՐԱՀԻՄԻ, Պազտացի, 68 տարու, որ Նշան Թաշ գաղթականներու թաղը ասուն մը կը բնակի և շրջուն սրճարար է։ Այս ալ վկաներէն կասպան Մուսթաֆայի ըսածին նման և իր հարցաքննութեանց համաձայն վկայութիւն տուաւ։ Լուսանկարները տեսնելով ճանչցաւ այն կառապանը որուն կառքին նեռը կտրած էր մարզարանին հրապարակին վրայ։

ՎԱՆԿԷԼ ՈՐԴԻ ՍԹՈՒԼԻՍԻ, Էրկէրիցի, 29 տարու, որ Շիշլի Քեաղրեանխանէ ճատէսի, 119 թիւ խանութը նարաւանառ-ցինեպան է։ Լաւ թէ Շիշլիի սէջ Ղազարոս էֆ.ի ախոռը երկուերորդ հոգի բնակելով իր խանութը կուգային ու կը ճանչին։ այդ պատճառով կը ճանչնար զանանք։ Ախոռին մէջ քաշուշտ պատած անիւով կառք մը կար։ Ատանց մէկը յարդ գլխարկով ու գիրուկ անձ մը էր, իսկ միւսը որկայնահասակ փէս դրած, որանք կառապան էին։ Հետերնին ալ ձիավար մը կար, կառապանները օր մը, այդ կառքով իր խանութին առջեւէն անցան։ Վերջին անգամ իր խանութը եկան դէպքէն գրեթէ երկուերեք օր առաջ։ Վկան լուսանկարները տեսնելով ճանչցաւ կառքը, Մկրտիչը և Սրուանդ Ֆրանկիւլեանը։

ՐԻՋԱ ԷՖ. ՈՐԴԻ ԹԷՎՖԻՔԻ, 35 տարեկան, Պուլսացի, որ Շէյլի կը բնակի։ Բաւ թէ Ղազարոս էֆ.ի ախոռը վարձուած էր. հոն մէջտ երկու հոգի տեսնելով, կառապան Զանպայի հարցուց, որ պատասխանեց թէ մէկը՝ կառապան է և միւսն ալ ձիավար։ Ցետոյ գիրուկ և կարմիր գէմքով մարդ մըն ալ յանախելով կառապանին հետ կը պառկէր. դարձեալ Զանպայի հարցնելով, այս վերջինը ըսաւ թէ նոյն կառապանը միւսին կը պաշտի, Պոլսոյ փողոցները սավրցնելու համար. առանց մարսին կառք նստելը տեսաւ. կառքին անիւները քաշուշտ պատած էին։ Ատանցմէ կառապանը ու ձիավարը Հայ էին, սակայն միւսին ի՛նչ ըլլալը չգիտեր. այս պարագաները Զանպա ըսած էր իրեն, ինչպէս նաեւ ատանց Եւրոպայեն եկած ըլլալը։ Վկան լուսանկարները տեսնելով Մկրտիչը ու Սրուանդը ճանչցաւ։

ՄԱՆՈԼ ՈՐԴԻ ԹՈՏՈՐԻՒ, 38 տարու, Մասսցի, որ Բուրա, Պալըք Բազար, 19 թիւ դարեղրատունը կը վարէ։ Յայտարարեց թէ երկայնահասակ, սեւ մազերով ու յօնքերով, ծաւի աչքերով, գրեթէ 25-26 տարեկան, բարակ ձայնով, յանարէն խօսող Արիսթիսի անուն անձը դէպքէն 5-6 ամիս առաջուընէ սկսելով ամէն օր և երբեմն երկու օրը մէկ անգամ իր գարեղրատունը կը յաճախէր ու կը խմէր։ Այդ պատճառով կը ճանչնայ զայն։ Նոյն անձը ասոր անոր քովը երթալով կը տեսնուէր։ Լիզոր ու Թամա անուն անձերէն, որոնց տես նոյն մարդը կը տեսնուէր, հարցուց որ այդ մարդը ի՛նչ գործ կ'ընէ. պատասխանեցին որ երկու տարի առաջ Վալաթիոյ մէջ Օսմ. Պանքային կարգը բանտարկի մը մէջ լուսանկարի գործիք կը վաճառէր։ հայրը Ռուսիոյ մէջ հարուստ վաճառական մըն է որ դրամ կը ղրկէր և ան ալ կը ծախսէր։ Ինք անոր առանին ա՛ւր ըլլալը չգիտեր. անգամ մը հիւանդանալով, ապաքինելէն ետքը այն տեսաւ ու ըսաւ թէ ա՛ւր բնակիլը չգրանալուն համար տեսնելու չէ եկած։ Արիսթիսի «հոգ չէ» ըսաւ և դարձեալ տանին ա՛ւր գանուիլը չյայտնեց։ Ըմպելիքի դրամը ընելու ֆիզիկական սպի տարել տալով և երբեմն ալ մէջտեղ ու քաշուրդ տալով կը վճարէր։ Անոր բացակայութեանը միջոցին ինք Թէքիրտաղ գտնուելով տեղեկութիւն չուներ թէ ե՛րբ և ա՛ւր գացած է։

Դատավարութիւնը հետեւեալ օրուան յետաձգուեցաւ, գտնելու համար այն վկաները որոնց բնակավայրերը չէին գտնուած։

(ԵՕԹԵՐՈՐԴ ԴԱՏԱՎԱՐՈՒԹԵԱՆ ՎԵՐՋԸ)

ՊԱՏՐԻԱՐՔԱՐԱՆԷՆ

ԱՐԱՒԿԻՐԻ Գաւառ. Ժողովը Նոյ. 27ին նրա գումարած է և գլխաւորաբար զբաղած է Առաջնորդարան պիտանեալ։ Ժողովին մէջ Տ. Մեսրովժան վրդ. պարագային յարմար բանախօսութիւն մը ըրած և վերջացուցած է աղօթելով Վեհ. Սուլթանին կենաց համար, որուն մասնակցած են ներկայները։ Ժողովը որոշած է առանձին նամակով մը ի դիմաց Գաւառ, Ժողովին շնորհակալութիւն յայտնել Մ. Պատրիարք Հոր՝ որ Մեսրովժան վարդապետի նման արժանաւոր եղբայրասիրով մը օժտած է տեղւոյն առաջնորդութիւնը։ Ժողովը դռնաց տեղի ունեցած է, և բազմաթիւ ունկնդիրներու մէջ դանուած են նաև քաղաքիս երեւելի անձնաւորութիւններէն շատեր, և տեղւոյն օգնական գայմագամ Մեծ. Մարիս էֆ. Զաքաբէյ, որ տարիներէ ի վեր ձեռնհասօրէն կը վարէ այդ պաշտօնը։

— Առաջնորդական Տաղապան Տ. Մեսրովժան վրդ.ի ժամանումը՝ պատգամաւորութեան հետ գրած էին ակէ առաջ։ Մեսրովժան վարդապետ ընդունելութեան ու փոխադարձ այցելութեան պաշտօնական ձեւակերպութիւնները լրացնելէ ետքը սկսած է դօրձի ձեռնարկել։ «Ուրախ որ կրցանք գաղափար մը կազմել սա քանի մը օրերուն մէջ հեռուէն կամ մօտէն, ինչպէս կը գրեն մեզի, Մեսրովժան վարդապետ իր վարուելու, խօսելու ձեւերէն օրոշ կը տեսնուի թէ, սկսնակ մը կամ բոլորովին անփորձ մը չէ իր պաշտօնին մէջ։ Առ այժմ գովելի են բոլոր գործերու, մասնաւորապէս կրթական խնդիրներու մէջ ցոյց տուած ճիգերն ու եռանդուն գործունէութիւնը։»

ԵՐԻԿ գրած էինք Ամսն. Մ. Պատրիարք Հոր քրոջ և Մրնրան էֆ. Տէր-Ներսէսեանի կողակցին՝ Տիկին Ագապի Տէր-Ներսէսեանի դիւանդութիւնը, այսօր ցաւօք սրտի կը ծանուցանենք թէ Տրկ. Ագապի չկրցաւ ազատիլ մահուան անողոք ճիրաններէն, և առջի գիշեր աւանդեց իր հոգին, շրջապատուած իր տիրելիներէն։ Հանգուցեալ Տիկինը ընկերական ամէն բարեմասնութիւններով օժտուած կին մըն էր և իրր տիպար ամուսին ու մայր, յարգուած էր մեր լուսագոյն շրջանակներուն մէջ, եմբագրութիւնս այս տխուր առթիւ իր ցաւակցութիւնները կը յայտնէ վշտահար ամուսնոյն ու զաւակաց, ինչպէս նաեւ Ամեն. Ս. Պատրիարք Հոր և բոլոր պարագաներուն։

ՏԻԿ. ԵՒԴԻՆԷ ՓԱՓԱԶԵԱՆ և ամուսինը Տաճատ էֆ. Փափազեան, իրենց օղբացեալ քրոջ և քենիին՝ Օր. Գեղագիա Քիւրքճեանի մահուան առթիւ 2 օսմ. ոսկի նուիրեցին Դաւմ Գաբուի Ազգասասանումին։ կը խնդրուի ընկալագիրով մը ներկայանալ Խմբագրատուն և գանձել դրամը։

ՀԱՓՍԱՆԵԿԱՆ ՀԱՆԳԷՍ

Երկուշաբթի օր Մաքրիգիւղի Ս. Աստուածածին եկեղեցիին մէջ, վայելուչ հանդիսաւորութեամբ տաղի ունեցաւ փոքրիկ Արտաշէս էֆ. Տէօքմէճեանի պսակադրութիւնը՝ Սր. Արմենուհի Տէր Գրիգորեանի հետ, կնքահայրութեամբ փեսին եղբօր՝ Վահան էֆ. Տէօքմէճեանի։ Եկեղեցին շքեղապէս լուսաւորուած էր այս առթիւ։ Կապակի արարողութեան նախագահեց Թագին քարոզիչ Տ. Եղնիկ վրդ. Պապայեան, իր շուրջը ունենալով փեսին և դարսին տաներէցները և ուրիշ քահանաներ։ Զեռնտուութիւնը կատարեց դարսին տանօրէց Տ. Գրիգոր քհն. Յակոբեան, որ կը փոխանորդէր Կրօն. Ժողովոյ անդամ Տ. Կարապետ Ա. քհ. Սեթեանը։ Իսկ խրատականը խօսեցաւ փեսին տաներեց Մայր եկեղեցւոյ լուսարարապետ Տ. Պետրոս քհն. Տէր-Կարապետեան։ Եկեղեցական արարողութիւններէն վերջ Տ. Եղնիկ վրդ. բնաբան առնելով «Ոչ է բարւոք մարդոյն լինել միայն» խօսքը, խիստ գեղեցիկ ու ամբանական կեանքը բացատրող քարոզ մը խօսեցաւ, ի վեր առնելով պնչ օգտակարութիւնը մարդուն քով։ Յետոյ պսակաբերելի մը օրհնեց նորապսակ ամուլը։

Հրաւիրեալները՝ որոնց մէջ կ'երեւային Տէր և Տիկին Յովհաննէս Տէր Դիգրեան, Այրի Տիկին Մարիամ Տէօքմէճեան, Այրի Տիկ. Նարդուհի Հանէսեան, Տէր և Տիկ. Նշան Թորոսեան, Տէր և Տիկ. Մարտիրոս Հանէսեան, Տիկին Յուլիանէ Թորոսեան, Դրիգոր էֆ. Թորոսեան, Տէր և Տիկ. Մաթէոս Թորոսեան, Դրիգոր էֆ. Տէր Գրիգորեան, Տէր և Տիկ. Ալիքսան Շէհիրեան, Օր. Հրանոյշ Թորոսեան, Տիկ. Արաէմ Խանդասեան, Յովհաննէս էֆ. Հանէսեան, Դասպար և Լեւոն էֆ.ք Յովհաննեան, Օր. Հռիփսիմէ Շէհիրեան Օր. Փափրանէ Տէր Գրիգորեան և ուրիշ բազմաթիւ հրաւիրեալներ՝ ուղղուեցան Տէօքմէճեանց բնակարանը, ուր նորապսակ ամուլը ընդունեց բազմաթիւ շնորհաւորական հեռագիրներ ու քարտեր և ճոխ պատանութիւններ հարսն հրաւիրեալներուն։ Շնորհալի հարսը ընդունեց նաև շատ մը արժէքաւոր գոհարեղէններ։

Եմբագրութիւնս այս առթիւ իր շնորհաւորութիւնները ու խնդակցութիւնները կը յայտնէ Նորապսակ ամուլին՝ Տէր և Տիկ. Ա. Տէօքմէճեանի և երկու կողմի պարագաներուն։

ՏԻԿ. ԱԳԱՊԻ Մ. ՏԷՐ-ՆԵՐՍԷՍԵԱՆ

Ցաւ սակաւօրեայ հիւանդութեան աւանդեց խաղաղութեամբ իւր հոգին նախընթաց գիշեր։

Նոյա ազգակիր ամուսինն Միրան էֆ. Տէր-Ներսէսեան զաւակներով մէկտեղ, նորա եղբայրներն Տ. Մաղաքիա Պատրիարք Սրմանեան եւ Տօքթոր Կոմիտաս էֆ. ու Տիկին Շաղիկ Սրմանեան, նորա քոյրերն Սր. Եւգինէ Սրմանեան եւ Տրկին Լուսիկ եւ Դաբրիել էֆ. Լէքէճեան և իրենց զաւակն, նորա եղբօր որդին Տրկին Երանուհի Տօքթոր Վրէժ Սրմանեան և իւր որդին, նորա կնոջը Տրկին Իպսանի Խաչատուր Խան Տէր-Ներսէսեան, նորա աղգին Տրգրան էֆ. և Տրկին Աղանի Տէր-Ներսէսեան իրենց զաւակներով, նորա ներս Տրկին Թագուհի Աղէքսանդր էֆ. Տէր-Ներսէսեան իր զաւակներով, և բոլոր իրենց ազգականները և մերձաւորները, ցաւով սրտի կը ծանուցանեն այդ դառն կորուստը, և կը հրաւիրեն բոլոր իրենց ազգակիցները, բարեկամներն ու ծանօթները, ներկայ լինել յուղարկաւորութեան արարողութեան, որ պիտի կատարուի Բերայի Ս. Սրբոց Դարձութիւն Եկեղեցւոյ մէջ, Ուրբաթ օր, 23 Դեկտեմբեր, առաւօտեան ժամ 9ին, ուր կը գտնուի Հանգուցեալին մարմինը, և անտի պիտի փոխադրուի Շիշլիի Ազգային Դերեզմանատունը Դերգասատանի Դամբարանին մէջ։

Բերա, 21 Դեկտեմբեր 1905.

Կը խնդրուի Մաղկփունջ չղրկել։

Այրի Տիկին Գէորգիս Ե. Մաղաքեան իր զաւակը՝ Յակոբ Ե. Մաղաքեան, Այրի Տրկին Մաքրուհի Ե. Մարարբեան և իր զաւակը՝ Արամ Ե. Մարարբեան, Տէր և Տրկին Ն. Ձիրվանեան և իր զաւակները, ինչպէս նաեւ բոլոր ազգականները ու բարեկամները ցաւ ի սիրտ կը ծանուցանեն դառնապէս մահը՝

ԵՐԵՒՈՒՄ ԷՖ. ՄԱՂԱՔԵԱՆԻ

(ԻՇԼԷՄԷՃԻ)

որ կնքեց իր մահկանացուն յետ երկարատեւ հիւանդութեան, ի խոր ծերութեան։ Հանգուցեալին մարմինը պիտի կատարուի վաղը, ուրբաթ, ժամը 7ին (Ք. Թ.) Նարը Գաբուի Ս. Յովհաննէս եկեղեցւոյն մէջ, ուր արդէն փոխադրուած ըլլալով հանգուցեալին մարմինը, պիտի ամփոփուի Պալըքլի Ազգ. գերեզմանատունը։

Մահապէ չընդունողներէն կը խնդրուի ներկայս իբր այն նկատել։

ՄԱՆՈՒ.—Սիրքէճիէն կառնուսմբը պիտի մեկնի ժամը 6.30ին։

Կեսիկ Փաշա, 22 Դեկ. 1905

Տէր և Տիկին Կարապետ Զաքէեան և Զաւակունք, Տէր և Տիկին Սարգիս Զարֆեան և Զաւակունք, Այրի Տիկ. Էֆթիկ Մազլումեան, Կարապետ էֆ. Թաշտորեան, Տէր և Տիկին Տիգրան Թաշտորեան և Զաւակունք, Տէր և Տիկին Մարակ Եաղմաճեան, Տէր և Տիկին Գրիգոր Տիրատուրեան և Զաւակունք, ինչպէս նաեւ հարսն պարագայ իրենց սրտագին շնորհակալութիւնները կը յայտնեն ամէն անանց օրանք ներկայ գտնուելով ԱՅՐի Տիկին ՎԱՍԻԼՈՒՀԻ ԹԱԳԻՈՐԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

Փափազեան և Քիւրքճեան ընտանիքները իրենց խորին շնորհակալութիւնը կը յայտնեն ամէն անանց օրանք ներկայ գտնուելով ողբացեալ ՕՐ. ՊՈՂԱՍԻՍ ԲԻՒՐԲՃԵԱՆԻ յուղարկաւորութեան, իրենց ցաւակցութիւնը յայտնեցին այս տխուր առթիւ։

ՐԷՍՄԻ

ՆԲԵԱՆ

Ալմանիա տէվլէթը ֆէլխմէլիոնին Տէրսաատէթ սէֆարէթի միւսթէշարը Պառօն ֆոն Պոտմանա պէրլինի բրիթպէտէն Մէհմաթ.

Գրէպի Լիսնէ պանդաարընն Տէրսաատէթ իքինճի միւտիրի Մ. Ժորժ Թանքէրայա իւշինճիւ բրիթպէտէն Մէհմաթ Նէշանը գիշնարը իհսան պէյրաուլմաշ սարը։

ՄԻՏԱԼԻԱ

Գրէպի Լիսնէ պանդաարընն Տէրսաատէթ միւտիրի Մ. Պանտնէլէ Ալթաուն Իմթիյազ միսալիսը իհսան պէյրաուլմաշ սարը։

ՆԵՐՔԻՆ

ԳԱՂԹԱԿԱՆՆԵՐ.— Օսմ. հպատակ 47 Յոյն գաղթականներ առջի օր Պաթումէն Թավգ. ժամանեցին ռուսական չրգենաւով, և անկէ փոխադրուեցան Մախսուսէի մէկ շոգենաւը։

ԱՇԴԱՆՍՏԱՆԻ Էմիրին եղբօրորդին Սէրաար Մէհմէտ խան, որ Պոլիս եկած է, այցելեց Արտաքին գործոց նախարարին և խորհրդական Նաում վարպետի։ Մէհմէտ խան երեկ պատրաստ մը կատարեց Պոլսոյ պատմական վայրերը։

ՆՈՐՎԷԿԵԱՆ ՀՊԱՏԱԿՆԵՐԸ.— Նորվէկիոյ կառավարութիւնը գերման դեսպանատան յանձնեց Թուրքիոյ իր ներկայացուցիչները և նորվէկեան հպատակներուն շահերը։

ԱՄԵՐԻԿԵԱՆ ԴԵՒՈՒՆ Մը. Լէյման որ աբակուրդով Բարիզ գացած էր իր ընտանիքին մօտ, Պոլիս ժամանեց։

ՑՈՑՆ ՀԱՄԱՐԱԿՈՒԹԻՒՆ.— Ֆերանական դեսպանատունը խնդրեց Ֆէէերի Պարիզքաքանէն պէտք եղած դիւրութիւնները ընծայել Բարիզի աշխարհագրական ընկերութենէն Մ. Ալիսսա Բինարի, որ հետազօտութիւններ պիտի կատարէ Պոլսոյ Պարիզքաղաքեան իրաւասութեան տակ գտնուող վանքերու մասնաւորաբար դեր Սրեան դեսպանատան խնդրանքին վրայ։ Պարիզքը յանձնարարագրեր տուաւ նաեւ Մրեւրիի համալսարանին բրօֆէսէօրներէն և Գիւլրքեն Պրզանքեանի հրատարակիչ Մ. Բրամպաքէրի, որ Այնտեղի վանքերուն մէջ հետազօտութիւններ պիտի կատարէ Արեւելեան Եկեղեցիին կրօնական երգերուն մասին և դանոնք պիտի հրատարակէ Մրեւրիի մէջ։

ԾԱԽՍՈՏԻ ԲԻԺԻՇՆԵՐ ընդ. Տնօրէն Մ. Բամպէր առջի օր Իզմիր մեկնեցաւ։ Հոն քանի մը օր կենալէ ետք պիտի երթայ Յունաստան և անկէց ալ Եգիպտոս։

ՄՆԱՆԿ. — Էնկիւրիի առեւտրական դատարանը մանկ հոչակեց տեղւոյն վաճառականներէն Եաղմուր օղլու որդիք Տիմիթրաքի, Եուվանի և Ալէքսանդր աղաները։

ՄՐՐԻԿՆ ՈՒ ԶԻՒՆԸ.—Մովի վրայ արկածներ. — Երկուշաբթի օրուան բուռն մրրիկին արկածներուն լուրերը կը հասնին։ Վոսֆորի մէջ Շիրքէթի չոգենաւերուն հանդիպած դժուարութիւններէն և յապաղումներէն զատ, փոքր արկածներ միայն պատահեցան նաւահանգիստին մէջ։ Քանի մը նաւակներ Քալաքի առջեւ իրենց շղթաները խզելով քաշուեցան։ Սեւ ծովի մէջ ալ սաստիկ էր եղած մրրիկը։ Տրապիզոնի նահանգին Սիֆնոս նահանգիսին առջեւ տեսնուեցան մեծ նաւի մը բեկորները, ինչպէս նաեւ հաւաստներ, պայուսակներ եւայլն։ Նոյն նաւահանգիստ հասնող արկածեալ ուրիշ չոգենաւի մը մարդոց պատմածին նայելով ջախջախուած նաւին պեան էր Իսլամ Օղլու Մէմիշ որ 4 նաւասար ունէր հետը և 8 համբարդ։ կը կարծուի թէ ամենքն ալ խեղդուած են։ Տրապիզոնի եղերքին վրայ Հասպայի բացերը Մէհմէտ անուն մէկուն վարած առագաստանաւը բնաջինջ եղած է մէջիններով։ Նոյն կողմը ձկնորսի նաւ մըն ալ կորսուած է և մէջի երկու հոգին խեղդուած են։ Նաւաձիգներու ընկերութեան Նիմէս առագաստանաւը որ ջաթի օր Զանկուլտակ կը գտնուէր, եղերք նետուեցաւ մրրիկէն և ջախջախուեցաւ։ Նաւաստիները ազատուեցան։ Առագաստանաւը Պոլսոյ վաճառականներէն Կիւմիւշեան Էֆ.ի հաշուին ածուի բեռցած էր։ Ընդհ. վնասը 20,000 ֆր.ի կը հասնի։ Զարիֆի Տան պատկանող նոյնանուն շոգենաւն ալ որ առջի օր Պոլսոյ նաւահանգիստը ժամանեց Զանկուլտաքէն, ճամբան բռնուեցաւ ձիւնախառն մրրիկէ մը՝ որ ամբողջ 72 ժամ տեւեց։ Շոգենաւը դժուարաւ դիմադրեց ահռելի ալիքներուն՝ օրանք կ'աւլէին կը տանէին ինչ որ կար վերնայարկը։ Ուղեւորները 36 ժամ սնունդ չեն առած և կեցած են։ Շոգենաւին աղաստիլը արդիւնքն է նաւապետ Սաքարիի քաջասրտութեան, որ անդադար, 30 ժամ աչքերը դիտակէն անբաժան կատարեց իր պաշտօնը։

∴ Զիւնը կը շարունակուի Պոլսոյ մէջ։ Յուրաք սաստիկ է և ցերմաչափը երէկ առաւ զերոյէն վար 5 ցոյց կուտար, թէեւ վերջը մեղմացաւ, և իրեւ մինչեւ զերոյէն վար 2։ Փողոցները ձիւնով պատած են և անցուդարձը դժուարին, քանի որ գիշերը սառ կը կապէ եւ արկածներ կը պատահին։ Այսպէս, Քրէթի Լիսնէի Պանքային փոխադրակառքը երբ կամուրջէն կ'անցներ, ձիերը սահեցան սառերէն եւ ինկան։ Կառքը դէր կերպով վնասուեցաւ։ Թրամուէյի ձիերն ալ մեծ նեղութիւն կը կրեն և կը սահին, սակայն ընկերութիւնը այժմ աղբ կը ցանէ ճամբուն վրայ։ Ամէնէն աւելի դժուար է կամուրջն անցնիլը ուր չատեր կը սահին կ'իյնան։ Սապան խարտ կը քնդադատէ կամուրջին պաշտօնեութիւնը որ անփոյթ է, բնաւ հոգ չատներ սառնկ օդին, անցորդներուն հանգրաւութեան և ապահովութեան։ Պրեսայէն կը գրեն թէ քանի օրէ որ հոն կը ձիւնէ առաւօրէն և հաղորդակցութիւնները կը դժուարանան, վառելանիւթերու գիներն ալ օգած են։

ՀՐԴԵՀ. — Երէկ առաւուն դէմ, ժամը 11ին, հրդեհ ծագեցաւ Բերա, Շիրակ Ճամբայ, Լիւքէնպուրկ կաղինային դէմ Սբրքաքի սեփական և Նիքօլի Բաֆիօքուլոյի վարձած կոշիկի վաճառանոցին վրայի եռայարկ շէնքէն։ Բոցերը սկսան ամէնէն վերի յարկէն որ միայն այրեցաւ, շնորհիւ հասած օգնութեանց։ Խանութին գոյքերն ու վաճառքները անմիջապէս փոխադրուեցան Օտէն Թարանը։ Գոյքերը ապահովագրուած էին 500 ոսկիի։ Հրդեհը առաջ եկած է կրակարանին կայծերէն։

∴ Երէկ ցորեկ ալ, Պոլիս, Լաւէլիի կողմը, դարձակ Սբրքաքի սենեակին մէջ հրդեհ ծագեցաւ, բայց

«ՄԱՆԶՈՒՄԷ»-Ի ՈՒՂԵՒՈՐԱԿԱՆ ԹԵՐԹՈՆԸ — 58 —
ԳՐԵՑ՝ ՕԹԹՕԼԷՆԳՈՒԻ
ԹԱՐԳՄԱՆԵՑ՝ ՍԻՄՈՆ ՋԷՕՄԼԷԳՋԵԱՆ

ՉՆԱՑԽԱՐՀԻԿ ԱԴԱՄԱՆԴՆԵՐՈՒ ԽՈՐՀՐԴԱՒՈՐ ԳԱՂՈՒՕՒԹԻՒՆԸ

ԺԶ.

ՄՐ. ՊԷՐՆՈ ԿԱՐԵՒՈՐ ՀԵՏՔ ՄԸ ԿԸ ԳՏՆԷ

—Մր. Պէրնո, դուք արժանի էք յաջողելու, ըսաւ Միլզը, և կը յուսամ որ պիտի յաջողիք։ Պիտի օգնեմ ձեզ օրէսքի կը ներէ կարգաւիճակս։ Իրաւունք ունիք։ Կոճակներուն մէջեւ տարբերութիւնը կայ։ Ձեր կոճակը քսիերնի՞դէ։

—Անհաւատիկ, ըսաւ Պէրնո և թղթապանակէն հանեց։

—Վայրկեան մը պահեցէք, ըսաւ Միլզը։ Մրս Բէմբըն այս կոճակները յանձնարարած ատեն, խնդրեց որ փոքրիկ սկզբնատառ մը ճարտարօրէն քանդակուի Բոմէյի և Միլիէդի պատկերներուն մազերուն մէջ։ Առաջիններուն վրայ քանդակել ուսաւ Մ գիրը, որ իմ անուանս սկզբնատառն է և միւսներուն վրայ Ի գիրը, այսինքն՝ իր անուան սկզբնատառը։ Զգիացող մը պիտի չկրնար տեսնել այս սկզբնատառերը, բայց երբ ոսպնեակով մը դիտուի, դիւրաւ կրնայ նշմարուիլ։ Առէք սա ոսպնեակը և դիտեցէք ձեր կոճակը, մազերուն տարբեր, պարտնոցին մօտ, ի՞նչ կը տեսնէք։

—Ասիկա շատ մեծ կարեւորութիւն ունեցող կէտ մըն է, ըսաւ Մր. Պէրնո։ Այս կոճակը Միլիէդի պատկերը կը կրէ և եթէ ձերը ըլլար, Մ գիրը պիտի ունենար իր վրայ։ Կարծեմ թէ փորձեն այս գիրը քանդակել։ Կը տարակուսիմ որ ամէնէն առաջ ձեզ ցոյց տուած օրս կրցած ըլլաք ո՛և է գիր տեսնելու։

— Իրաւունք ունիք։ Ես պարզապէս Մ. գիրը փնտռեցի և չգտնելով, հանգիստ եղայ։

— Շատ կարեւոր է։ Այս կոճակը անշուշտ չնոտած է հիւսուած մարդուն կողմէ որ ձերինները չնոտած է։ Այս չինող մարդը կամ կոճակին տերը պէտք է բացատրէ ու պիտի բացատրէ թէ ի՞նչպէս կ'ըլլայ որ կոճակը կը գտնուի ոսպնեակիւնը գործուած տնտեսին մէջ։ Հիմակ ըսէք ինծի թէ ուրկէ գտնեցիք այս կոճակները։

— Ի՞նչ պայման։

— Պայմանով որ ի՞նչ ալ երեւան հանէք, պէտք է իմացնէք ինծի գրածներէ առաջ և Ցունվար 1էն առաջ բան մը պիտի չընէք եթէ սակայն բացարձակ պէտք մը չըլլայ։

— Ձերբակալութե՞ն մը խօսքը ընել կ'ուզէք։

— Այո՛, ճիշտ։ Մի՛ վախնաք այս խոսքէն։ Ես կրնամ երաշխաւորել ձեզ որ ձեր մարդը պիտի չը փախչի։ Կը ճանչնամ զայն։

— Կը ճանչնա՞ք։

Մ. Պէրնո ապշեցաւ։ Ինչ որ երբ տեսաւ որ Միլզը կը համարձակէր այդպիսի յայտարարութիւն մը ընելու։

— Այո՛, կը ճանչնամ, այսինքն բարոյապէս վստահ եմ որ կը ճանչնամ։ Նախապատիւ կը տեսնամ անմիջապէս ըսելու որ ձեր վրայ առաւելութիւն մը ունէի; այսինքն դիտէի անմեղ ըլլալ, և այս վերջին ամիսներուն մէջ հետապնդեցի այդ մարդը։ Զօրաւոր ապացոյցներ ունիմ անոր դէմ, բայց այս ապացոյցները բաւական չեն զայն ձերբակալելու տալու համար, գէթ առայժմ։ Եթէ դուք կարենաք ձեր գտած հետքին ետեւէն երթալ և հանել նոյն մարդուն, այն ատեն իր յանցապարտութիւնը կը հաստատենք։

— Կը հաճի՞ք ըսել թէ ուրկէ կը կասկածիք։

— Ո՛չ ասիկա մեր գործին արդիւնքը կը տկարացնէ։ Իրաքանչիւրնիս պէտք է նոյն արդիւնքին հասնինք զատ զատ։ Դուք առանձին և շտապով պիտի տեսնէք գործերնիդ, վասն զի մասնաւորապէս կը փափաքիմ որ գործը Ցունվար 1էն առաջ լմնայ։

— Ինչո՞ւ։

— Այն որը պիտի օրոշուի գրաւ, և հաշկերոյթ մը պիտի տամ։ Աղէկ միտքս իսկաւ։ Մի՛ մոռնաք որ գրաւ մը չհնած եք ինձմէ։ Ձայ մը կը պարտիմ ձեզ։ Ընդունեցէք հրաւէրս Ցունվար 1ի համար, և եթէ այն ատեն կրնաք անոր յանցաւորութիւնը հաստատել ապացոյցներ բերել, բարի եկաք։

— Բոլոր աղդեւութիւնս պիտի գործածեմ։ Բայց հիմա ուրեք ինծի անունը այն գոհարավաճառին տրմէ գնեցիք ձեր կոճակները։

Մր. Միլզը Բարիզեան գոհարավաճառի մը անունն ու հասցէն գրելով Մր. Պէրնոին տուաւ։ Ցեսոյ ուրիշ թերթ մը թուղթ առաւ և շարունակեց գրել։

— Բայց, Մր. Միլզը։ ըսաւ Պէրնո, սա հիշա այն վաճառականն է, որուն կը պականի գողցուած ադամանդներու հաւաքածոն։ Այդ վաճառական մարդոց հետ յարաբերութեան մտայ և ապահովեցին զիս թէ բան մը չեն գիտեր։

— Այո՛, գիտեմ։ Իմ հրահանգներս համաձայն գործեցին անոնք։

Մ. Միլզը խնդաց այս խօսքերը ըսած ատեն և Մր. Պէրնո նշմարեց որ ամէն բաի վրայ մտածող մարդու մը հետ գործ ունեցած էր։

— Իսկապէս կը տեսնէք, շարունակեց Մր. Միլզը, գիտէի որ հաշուեցոյցին մէջ գոհարավաճառին անունը նշանակուած տեսաք։ Արդ, հաւանական չէր որ անոնց դիմում ընէիք տեղեկութիւն առնելու համար։ Իմ միակ նպատակս եղաւ է ձեզ չխաբել, որպէս զի ժամանակ չտալ գրաւս վաստակելու համար։ Ասոր համար է որ անմիջապէս սա հեռագիրը ուղղեցի այն մարդոյ։

— Մր. Պէրնո անունով մէկու մը դի պատասխանէք մինչեւ որ ես ձեզի նամակ չգրեմ։» Սակայն երկար հեռագիր մըն է, այնպէս չէ։ Բայց քանի մը օրերին խօսքը չըլլար։ Նամակս բնականաբար այնպէս մը գրուած էր որ գոհարավաճառները բան մը չյայտնեցին։ Շատ պարզ է այս։ Սակայն ես իսկ մեծ բան մը չկրցայ ասանալ։ Ենթադրեմ թէ տեղւոյն վրայ գտնուելու է այս հանելուկը լուծելու համար։

(Շարունակելի)

ՏՕՔԹ. ԲԱՐԱՂԱՄԵԱՆ

ՄԱՆԿԱՐԱՐԱՆ — ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊԱՅ

Բարիզէ Մայրաքաղաքս վերադարձած ըլլալով՝ իրեն դիմող հիւանդները կ'ընդունի Դեղարանիս մէջ, Թագսիմի մօտ՝ թիւ 57, ամէն օր, ժամը (Ը. Թ) 7-10։

Իսկ աղքատները ձրիաբար կը դարմանէ։

Դեղարան Վ. ՔԷՕՄԻՒՐՃԵԱՆ
Բերա Մեծ փողոց Թագսիմի մօտ՝ թիւ 57
30—13

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՄԵԾ ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՀԱՃԻ ՇԱՀԻՆ

Կ. Պոլիս Սուլթան Համամ, Հավուզլը խանի կից, թիւ 25

Նախորդ տարի պատասխանատուն յանախորդը փոքրով ապացոյցնի՝ բնոյ այցելութեամբ հաճելով պատուել զմեզ և իրենց հաղուստի պէտքերը հոգալ։ Վաճառատան պատերը

ՏԵՍՐՔ Տ. ՏԱՍԼԱՄԵԱՆ ԵՒ ԸՆԿ.

իրենց սկզբունքը բրած են որ և է յանախորդի չարը նպաստ առնել, հայթայթելով զուտ բարդ կերպասէ չինուած զանազան զգեստեղէններ, բալթօ, քօսթիւմ, պալտուռ, բրանկօթ, բարարիս, ամէնքն ալ իրենց ձեւաւորութեամբը և տոկունութեամբը անմրցելի։ Եւրոպայէն նոր բերուած են եղանակին յատուկ և յատկիկայ գարնանային համար նորոյթ կերպասներու նոր մթերք մը, ինչպէս նաև վաճառատունս ապահոված է «Տէլլամէա» հմտաւոր դերձակատան աշխատակիցը՝ որուն մկրատին գեղեցկութիւնը և ձեւաւորութիւնը ամէնէն դժուարահաճ յանախորդներն իսկ գոհ կը ձգէ։ Զատու վրայ այլեւայլ զգեստներ ունենալ փափաքողներ հաճին թող փութով վաճառատունս և առիթէն օգտուիլ, նոյն իսկ շաբաթական և ամսեայ վճարումներով, հագնելու համար զգեստներ՝

ՃՇԵՌԱԿԱՒՈՐ
ԴԵՂԵՑԻԿ
ԴԻՄԱՑԿՈՒՆ
10—3 ԵՒ ԴԻՏԵՐՈՎ ԱՆՄՐՑԵԼԻ

ԳՐԱՏՈՒՆ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՍԿԻԵԱՆ

ԿԸ ՎԱՃԱՌՈՒԻ Մէտրիֆէն ու Գաս. Ուսումն. Խորհրդէն արտօնուած դպրոցական, կրօնական, բարոյական, բանասիրական, առողջապահական, գիտական ու վիպական զանազան գրքեր։

Ծեռակի հանումս 0/0 15էն մինչ 30 զեղչ կը տրուի։

ԿԸ ՊԱՏՐԱՍՏՈՒԻ այցեւտուսեր — 100ը 10 զրչ.—, հաշուեցուցակներ, հարսանեաց հրաւիրագիրներ, նամակագիրներ, դպրոցական բարեհիշներ, վկայականներ, վիճակագրներ, և այլն և այլն։

ԿԸ ՂԻԿՈՒԻ Գաս. Ուսումն. Խորհուրդէն վկայեալ ու յարմարագոյն դպրոցական պարագաներ՝ տասնց տակաւին մասնաւոր նկատմամբերով, ինչ որ կը հաստատէ Մէտրիֆէն արտօնած Գրատան ծանուցագրին 10րդ էջը։

Նիթ կ'ուզէք գոհ մնալ, ասկասա կած դիմեցէք այն գրատան՝ որ պաշտօնապէս արտօնուած է Մէտրիֆէն, ու մի՛ խաբուիք ինքնակոչ գրավաճառներէ՝ որոնց գործունէութիւնը քանի մը փայլուն խօսքերէ անդին չանցնիր, և ինչպէս ամէն անգամ չատ մը տեղերէ գրուած է՝ այսօր ալ Գիւլէ-Տիկէն Տիար Սամուէլ Աղէքսանդրեան կը գրէ մեզ ըսելով. «Ցաւով կը յայտնեմ թէ, դիտած եմ գրատունի մը ու չարաչար խաբուած» եւ այլն։ Այս պարագային ալ ձեզի ուրիշ բան մը չմնար ընելու, բայց միայն ըսել.

ԿԸ ՄԱՐՐՈՒԻ նաև այսպիսի գրավաճառներուն հետ մեր նոր յանախորդներուն ունեցած տակաւ հայիւները։

ՊԱՀԱՆՋԵՑԷ՛Ք. Գրատան ընդարձակ ծանուցագիրը նոր դպրոցի 70 պատկերներով զարդարուած Այբբենարանը ու Գաս. ընթերցարան Մայրենի լեզուի Ա. տարի անուն գրքերէն. որոնցմէ ձրի պիտի ղրկուի ձեզ մէկ մէկ օրինակ, ինչպէս նաև Թուղթեր պահարաններ մեզի հետ դիւրութեամբ կարենալ թղթակցելու համար։

Գրատանս հասցէն է

درسعادت سرکجی خوراسانجی خانده
کتبخانهٔ جدید

Դրավաճառ ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ ԷՍԿԻԵԱՆ
Սարայբուրնուն Խան Միրքէնի
10—20 Կ. ՊՕԼԻՍ

ԿՅԱՐԴԱՑԷ՛Ք, ԱՑՑԵԼԵՑԷՔ, ՊԻՏԻ ՕԳՏՈՒԻՔ

Սիրոտասարդներու Ճշմարիտ խորհրդատուն

ՏՈՔԹ. ԳԱՌԼՕ ՅԱԿՈԲԵԱՆ

ՄԱՍՆԱԳԻՏ

ԱՓՐՈԴԻՏԵԱՆ ԵՒ ՄԻԶԱՑԻՆ ՀԻՒԱՆԴՈՒԹԵԱՆՑ

Ամեն օր, բաց ի Կիրակի օրերէն, կը գտնուի Պէրպէրեան դեղարանը, Կեսթի Փաշա Պոշի ժամը 3էն մինչեւ 6, Եւ Պանկոկ-Գալաթիա Մերհամէրճեան-Պանկի դեղարանը ժամը 7էն 11։

Ուրբաթ օրերը ձրի
երկու դեղարաններուն մէջ ալ

Տոքթ. Դարլօ Յակոբեան, իր բազմամեայ փորձառութեամբ և եւրոպական ամէնէն նշանաւոր բժիշկներուն կիրարած մէթոտներով, որոգայթ և առանց ոչ է հետք թողելու կը դարմանէ ամէն տեսակ սիֆիլիսեան խանգարները, ինչպէս ջերմամղութիւն (պէլ սոզուգլուղու), կուբ միլիդոռ, ըանգրոր մու և սիֆիլիս (ֆրէնկի), սերիմասութիւն, երազասութիւն, տունական անկարողութիւն, և մանաւանդ երիտասարդներու և ծերերու յատուկ դժուարամիզութիւն (ուրդրեսիսման իւռնգրայ եւ Իբէդրոսի ֆրբրսուղաղ)։

Եւրոպայէ բերել տուած նորահնար գործիքներով, վերոյիշեալ հիւանդութեանց յատուկ ամէն տեսակ վիրահատական գործողութիւն կը կատարէ արագ և առանց ցաւ պատճառելու։

Մէթոդիսական (մեթրուսոբիհ) զընուութիւնք սիֆիլիսեան խանգարումներուն և անոնցմէ զերծ մնալու միջոցներու կիրարկում։

Ուեւորդ չէ ըսել թէ առաջին այցելութիւնը միշտ ձրի է։ 30—12

ՆՈՐՈՒԹԻՒՆ ՄԸ !!! ՅԱՆԳԱՐԱՆ

ՆՈՅՆԱՊԱՆ ԵՒ ՆՈՅՆԱՑԱԾ ԲԱՌԵՐՈՒ
յօրինեց՝ Պ. Խ. ԹԷՐԶԵԱՆ

Ձօր հատորոյ մը ուելի քան 4000 յանգաւոր բառերու։

Մեծ դիւրութիւն ոտանաւոր չինել փափաքողներու։

Յանգարանը օգտակար և պիտանի է ոչ միայն ամէն անոնց՝ որ գիտեն ոտանաւոր չինել, այլ նաև անոնց՝ որ մինչեւ ցարդ բնաւ չեն գրաղած. որոնք, անգամ մը յանգարանը աչքէ անցնելով պիտի կրնան ճոխ և վայելուչ ոտանաւոր մը չինել ահնամեծ դիւրութեամբ։

Ենորհաւորական ուղերձներ ոտանաւորի ձեւով գրել փափաքողներու միակ առաջնորդը։

Անհրաժեշտ ամէն դպրոցական։

Լաւագոյն ժամանցը ձմրան երեկոյներուն համար։ Լաւագոյն գիրքը կազմելի նուէրի համար։

Կը գտնուի բոլոր գրավաճառաց քով
Դին 4 ԴԱՀԵԿԱՆ
9—25

ՉԿԱՆ ԻՐՈՂԵՐՈՒՆ ԱՄԵՆԱՐԱՏԻՐԸ

Ամխորդախ ձկան իւղ գործածել ուզողներուն կը յանձնարարուի Պէրթէի Չկան Իւղը որ կամաց կամաց կը վերահաստատէ այժմ՝ խիստ ակարցած հիւանդներուն և հիմնապէս կը բուժէ արեան ապականութենէ առաջ եկած հիւանդութիւնները, մազձաւութիւնը, խոյլը (սրրանա), անարիւնութիւնը, ազոց երեսի և գլխու վէրքերը, հինցած ռումաթիզմը, ծանր հարբուխը և անար հեւանքը եղող թոքախտը, ազոց անդամներուն թուլութիւնը, ճղղաձութիւնը, ոսկորներուն ծռուութիւնը, մանաւորապէս ազոց այժ ապրելու և արիւնը մաքրելու միակ դարմանն է։

Պէրթէի Չկան Իւղը միակ իւղն է զոր Բարիզի բժշկական Ակադեմին ընդունած ու յանձնարարած է հանրութեան վստահութեանը, կը ծախուի ամէն մեծ դեղարաններու և մթերանոցներու մէջ. կեդրոնատեղին է Maison L. Frère, 19, rue Jacob, Paris, կեղծը չառնելու համար Պէրթէի անունը փնտռեցէք շիշերուն վրայ։ Մանր հարբուխի և կուրծքի հիւանդութեանց գարմանումին համար Պէրթէի ՔՐԻՕ-ՋՕԹՈՎ ԽԱՌՆ ԻՒՂԸ փնտռեցէք։
16—9

ՉԿԱՆ ԻՒՂԻ ՊԷՏՔ ՈՒՍԵՑՈՒԼՍԵՐՈՒՆ ԿԱՐԵՒՈՐ ԱԶԴ ՄԸ

Կիրաւութիւնը այսօր Բ'ԷլԷյմարիա հրապարակներու թանգանակս եղած է ձկան իւղ գործածող անձերու հանդէպ, ուստի կ'ուզէք օգտուիլ գիտա թեան այս առաւելութիւններէն, խմեցէք միմիայն Մորիի անարատ ձկան իւղ. սակայն ցաւալի է որ այս հրաշալի իւղը հրապարակս վրայ մեծ մասամբ երկրորդ տեսակէն գանուելով, զրկուած է իր մէջ պարունակած զգեցիկ յատկութիւններէն, և անոնք, փոխանակ գոհացուցիչ արդիւնքներ տալու ձեզ, ընդհակառակը առողջութիւն խանգարելու միայն կը ծառայեն։

Ուստի եթէ կ'ուզէք խմել զուտ և անխառնուած ձկան իւղ, հաճեցէք

ԴԻՄԵԼ ԽԱՉԻԿ ՖԷՍՃԵԱՆԻ ԴԵՂԱՐԱՆԸ

Մահմուտ Փաշա Պաշի, «պողաչաղ»ին դէմ, թիւ 261

ուր պիտի գտնէք հոն ձեր ճաշակին և ձեր սառամոցին խիստ սխորժալի և դիւրամարս առանց հոսի Նորվեկիոյ հանրածանօթ ատն (Բէքէր-Մոլլեր) ֆոսֆորիքալի ձկան իւղին առալին տեսակը, որ այս տարի եւս մասնաւոր յանձնարարութեան մը համաձայն բերել տրուած ըլլալով կը ծախսուի թէ՛ մասնաւոր չիշերու մէջ և թէ քալով։

Սոյն ձկան իւղը ամէնէն դժուարամարս և ամէնէն փափկակազմ ստամոքսի համար իսկ խիստ սխորժալի ըլլալով թէ մեծերու և թէ ապրակազմ պզտիկ տղոյց միակ դեղն է, որ կենաց խիստ դիւրութեամբ խմուրլ և կը բուսի կուրծքի, մարմնի, քսորբիքի, սրբանայր, քիլարիւսութիւն, ուռծաթափութիւն, նիհարութիւն, և ասոնց սման խել մը հիւանդութիւնները։ Ուստի ամէն անանց, որոնք կը փափաքին խմել թէ՛ ատան և թէ անարատ ձկան իւղ, թող հաճին դիմել դեղարանս, գնելով պզտիկ քանակութիւն ը որով կրնան ստուգել հրաշագործութեան գրաւիչը։

Հոս անգամ մը եւս կը կրկնենք թէ՝ Դեղարանս որ Պաշ. Հաստատութեան շնորհիւ Ջերմ ընդունելութեան արժանացաւ իր ուղղմամբ գործունէութեամբ, դեղերուն թարմութեամբը, դեղագրերու ճշդապահ պատրաստութեամբը, գիներու չափաւորութեամբը և արուեստին խլճամիտ գործադրութեամբը միշտ գոհ ձգելով իր ազնիւ յանախորդները ու ասոնց ամէնուն կը մաղթայ դեղարանիս գլխաւոր ապրուստն ալ որ է ՈՒՂՂՈՒԹԻՒՆ. Կը յուսանք որ Արգոյ յանախորդները ինչպէս ցարդ, նոյնպէս ու միշտ պիտի շարունակեն իրենց վստահութիւնը Դեղարանիս նկատմամբ, և փոխանակ հեռաւոր տեղեր դիմելու՝ պիտի այցելեն ուղղակի Դեղարանս, ուր ամէն տեսակ դիւրութիւններ պիտի ընծայուին իրենց կատարելապէս գոհ թողելու համար։

ԴԵՂԱՐԱՆՍ ՈՒՆԻ ՆԱԵՒ ԴԻՏԵՐԱՑԻՆ ՍՊԱՍ 50—26

Ի ԼՈՒՎԸՐԸ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ

Ա.Թ. ՍՈՍԿԱՆԵԱՆՑ

194, Բերա Մեծ Փողոց 194

ԱՄԷՆ ՕՐ վերջին նորամուտութենէ վաճառքներ կ'ստանանք թրանական ու անգլիական առանձնակարգ գործարաններէ։

ՄԵՏԱՔԻՆ՝ պարզի ու հագուստի համար կրընտիներ, գանթէլի թիւլեր ու տեսակ տեսակ փանթէլի թաւիշներ։

ԱՄԵՆԱՃՈՆ հաստաքոյ մը քոսթիւմի ու շրջազգեստի համար բուրդեղէն կերպասներու։ Վրանոցի համար քաթօնեներ ու փանթէլի քառաթիւլ։

ԺԱՆԵԱԿ բուրդեղէն բամբակեղէն, ամէն տեսակ ձեռնոց, թաշկինակ, քաշքոռակ, բոլէռօ, կնոջ ու աղջոյց գուլպայ. մեծաքանչ ու բուրդէ մրսոներ, օժիտի համար ճերմակեղէն ու ասեղնագործներ։

ԿԸ ՑԱՆՁՆԱՐԱՐԵՆՔ մեր վաճառատունը՝ Բերայի ինչպէս նաև շրջակայ վայրերու մեծայարգ տիկիններուն, մասնաւորաբար գիներու ժամանութեանը ու ծախսած վաճառքներուն տոկունութեան ու վայելչանաւութեանը համար։

Ձրի օրինակ և նմոյշ կը ղրկուի հեռաւոր տեղերու յանախորդաց 31

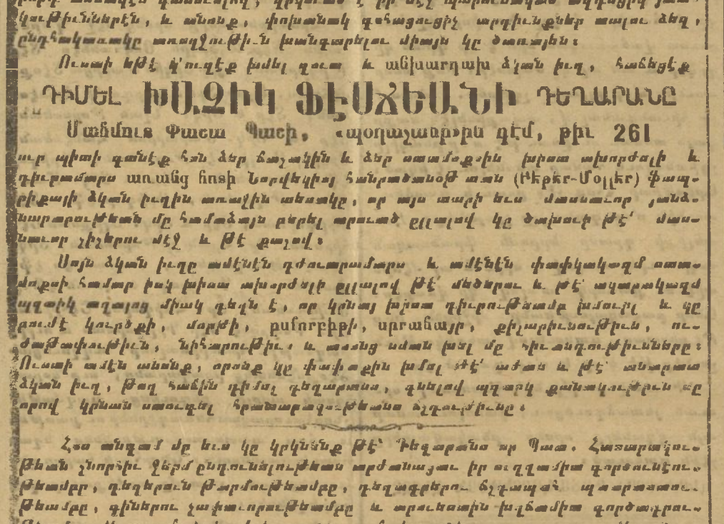

ԿԱՂԱՆԴԻ ՆՈՒԷՑՈՒ ՊԱՏԿԵՐՆԵՐՈՒ

Ե Ի

ՆՄԱՆՕՐԻՆԱԿ ՆՈՒԷԷՐՆԵՐՈՒ ՀԱՄԱՐ

Դիմել՝ Օ'ԶԱՆԹԻԹԷԼԸ ՏԷ ՊՕՉԱՌ

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆԸ

(Ա. Մ. ԳԱՐԻՊԵԱՆ)

44, Եիւքսէք Գալաթրբրմ, 44

ՂԱԼԱԹԻԱ, Կ. ՊՕԼԻՍ 8—20

Վաճառատունը բաց է Կիրակի օրերը

ՀԱԳՈՒՍՏԻ ՍԻՐԱՀԱՐՆԵՐՈՒՆ

Հագուստի խնդիրը վերջնականապէս լուծուած է այլ եւս։ Պատրաստ զգեստներէն մեծ վաճառատունը՝ ԷՄԻՐԷԹ որ Կ. Պոլիս, Սուլթան Համամի դուռը գտնուող Դրեսի Էյսսէ Գրամատան վրայ

յարկը հաստատուած է, երկի մարդոց եւ տղոց յատուկ ամէն տեսակ հագուստներու մեծ պաշար մը ունի պատ. արուեստ բարս ներէ, ձեւաւոր եւ վերջին նորաձեւութեան համաձայն գործուած։

Այդ վաճառատունը իր կարպասները ուղղակի Եւրոպայէն մեծ գործարաններէ մեծամասնայ բերել տալով զանազան ամէնէն ճարտար դերձակներու ձեռքով հագուստի կը վերածէ, այս բայարդի պատճառով վաճառատան մէջ մեծ ընտրութեամբ պատրաստ գտնուած հագուստները ամէն նպատակի սարմանելուքան կը յարմարին եւ չափի վրայ կարուածներու բան չեն վաճառար։ Ամէնէն ուելի հաճոյի տեր ու գեղեցարտան անձնիր անգամ գոհ կը թողնի ԷՄԻՐԷԹԷՆ հագուստներէն, որոնք այնչափ կատարելագործութիւնով հանդերձ գրմայկուն ու գիւրամատչելի բլլալու առաւելութիւնն ալ ունին։ Մեր գրածներուն ճշմարտութիւնը հաստատելու համար բաւական է անգամ մը այցելել ԷՄԻՐԷԹԻ՝ վաճառատունը։ Գիներու յատուկ ամէն տեսակ հագուստներու համար յատուկ մասնաբաժին մը կայ վաճառատան կից։ Գիները ճշմարտապէս վերջնական են. գեղչ չկայ բան։

Գրամի օրերը բաց է։
80 50—14

Է. ՔԱԼԻՎՐՈՒՍԻ ԵՒ ԸՆԿ.

342 Բերա, Մեծ Փողոց 342

ՎԱՃԱՌԱՏՈՒՆ ՆՈՐԱՁԵՒՈՒԹԵԱՆՑ

ԵՒ

ԴԵՐՁԱԿԱՏՈՒՆ

Այս վաճառատունը՝ որ Կ. Պոլսոյ հայ-լայն դատարկարգեն բազմաթիւ յանախորդներ ունի, որոնք միշտ կը գտնուին վաճառքներուն ազնուութիւնն ու դերձակական աշխատութիւնները, այս տարի յառաջդիմութեան նոր ճամբու մը մէջ մտնել որոշած է, ամէն դատարկարգի յանախորդներ ունենալու նպատակով։

Ասոր համար, նախ և առաջ ընդարձակած է իր վաճառատունը, վարձելով իր յարակից «Գրզանս» գրաբերատան յարկաբաժինը։ Վաճառատան պատրաստ տպրանքները հոխացուցած է կերպասներու, և ամէն տեսակ կարկինթիւներու զանազան տեսակներով, զորս դնած է Գ. Ժ. Գալիվրուսի, Եւրոպայի մէջ ըրած իր վերջին ճամբորդութեան առեն։ Սա որպէս զի այս վաճառատան տպրանքներուն հաստատուած սղութիւնը մրանգամ ընդ միշտ վերնայ ամէնուն մտքէն, վաճառատունը զղղած է իր տպրանքներուն բոլոր գիները, ինչ որ ամէն ոք կրնայ հաստատել վաճառատուն այցելելով։

Վաճառատան տօրինութիւնը վաճառման այս նոր դրութիւնը որոշելով յառաջիկայ 5/18 Դեկտ. երկուշաբթէն սկսեալ տպրանքներու ճոխ ցուցադրում մը պիտի ընէ բացարձակապէս զգեստալ գիներով. Այս ցուցադրումը մրցայ 15 օրուան համար է, այնպէս որ կը հրաւիրենք մեր սիրելի ընթերցուհիները օգտուիլ այս առիթէն։ 7—10

ՊԱՐԻ

ՈՒՍՈՒՑԻՉ

Խ. ԽԱՉԱՏՈՒՐԵԱՆ

Կ'ուսուցանէ Ս. Բոպոկան ամէն տեսակ պարեր, միպի-ֆոով և խիստ դիւրասոյց եղանակաւ։

Դիմել՝ Բերա, Կալաթա Սէրայի դէմ Սրթէ որ Բերա, Թիւ 11։ Գոլսոյ կողմ Մեծ Շուլայի Գալաթաքըլարի Դուռը Ֆէսնէի Սեվուռ աղայի խանուրը։
8—10

ԱԿԱԹԵՍ

ունի՛ գրած, գծած, ցանց և լինսարու փանգարութիւն։ Կատարեալ դարտեսարան, և բնաւորին տարբերի գեղեցկութեամբը արտասանան ազատանալ զատզատ, և լիովին գոհ մնալու համար, դիմել ԱՏԱՄԵԱՆԻՑ

ԱՐԱՄ ԿԱՐԱԳԱՇԻ

Գ. Պոլիս. Սանչ բարս., Գրա-Գրբ-Զէ. Լրաբ դիմաց, ժամը 5էն 11½, և ամէն տեսակ գծանք, Սկզբատ Բեռ. Գրէլ, բբ բառարանք։

Գիրակի օրերը ժամադրութեամբ
28—50

ԿԱՐԵՒՈՐ

Ներկայիս զուգարան ծանուցանել թէ գնահատելով Տեր Տօքթոր Փ. Յաւխանանցի բրեան արդիւնքը, զոր կրցաս յառաջ բերել Գոմ ոը Ֆիկի (Beaume de figues) գործածութեամբ ցաւագան հրանգութեամբ տառապողները դարմանելով՝ գործակից բրտիրկ կարգած ենք Զրնջը որ պատրաստ է դարմանել իրեն դիմողները ամէն օր մինչեւ կէս օր իր բնակարանը Խալիւատ Սելամբզ և Զարնքլարքի ու շաբաթ օրերը ժամը 7—8 կէս օրէ վերջ Պէրպէրեան դեղարանը ի Կէսիկ Բաշա։ Աւելի կացութեան մէջ գանուողները ձրի։

Société de Bienfaisance mutuelle des femmes Jolliet. Ill. U. S. A.

Կանանց հիւանդութեանց Ամերիկեան Բարեգործական ընկերութիւն

Ներկայացուցիչ Ռ. Սալամանց

Կ. Պոլիս Նիրքն խան 50—4

ԼԱՆԿԱՇԷՐ

ԱՊԱՀՍԱԳԱՐԱԿԱՆ ԷՍԿՍԿԱՒՈՐԻՆ

Սգարքեն

Իրամագլ. ուելի ֆան 13,000,000
Ծարեկան գանձում տ-
կոսէ և ապահովագրեալ 4,162,578
Ապգ. ապահովագրական ընկերութիւն
հրդեհի դէմ եւ կոստէր վրայ
Որ այժմ ձուլուած է ԼԻՈՅԼ
ապահովագրական Ընկերութիւնի հետ

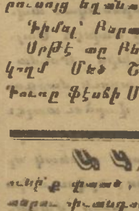

Հրդեհի դէմ ապահովագրութիւն ամէն տեսակ սենեկանութիւններու վրայ, — քարաշէն և փայտաշէն կալուածներ, առեւտրական թուղթեր, ապրանքներ, եւն. եւն.։

Լանքաշիր միլլ նշանաւոր եղած է ամէն կողմանց արագ և արդար կերպով կարգադրելուն համար։

Իր դրամագլխին՝ 13,062,125 անգլ. ոսկիի բարձր թիւը բացարձակ ապահովութիւն մը կ'ներշխարէ ապահովագրեալներուն։

ՏՆՕՐԷՆՈՒԹԻՒՆԵՐ

ԼԻՎԷՐՊՈՒԼ, թիւ 1' ՆՈՒՊ ՃՕՆ ՍԹՐԻԹ
ԼՈՆՏՈՆ 28' ԼՕՄԳԱՐԴ ՍԹՐԻԹ

ԸՆԴՀ. ԳՈՐՄԱԿԱԼ Կ. ՊՈԼՍՈՅ
ՊՕՆՏ ՍԷԼԼԷՐ ԵՒ ԸՆԿ.
Նո. 4 և 5 Բրուլլի Թուրան խան
Դեր-Գարծակալ Էսթրեքի
ՄԱԳՍՈՒՏ Ց. ՍԱՆՏԱԼՃԵԱՆ

Ուրիշ դեր գործակալութիւններ ամէն գաւառներու մէջ։
50—45

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ
ՅՈՎՀԱՆՆԷՍ Ֆ. ԳԱՅՍԷՐԵԱՆ